TRØNDERSK NATUR

Årgang 47 | Nr. 1-2020

NOF Røros lokallag

Bli kjent med Besøkssenter våtmark Ørland

Fuglekikker i fokus

Masseforekomst av vadere i Trøndelagsfjærene

Norsk Ornitologisk Forening avd. Trøndelag

VIL DU HA ANNONSE HER?

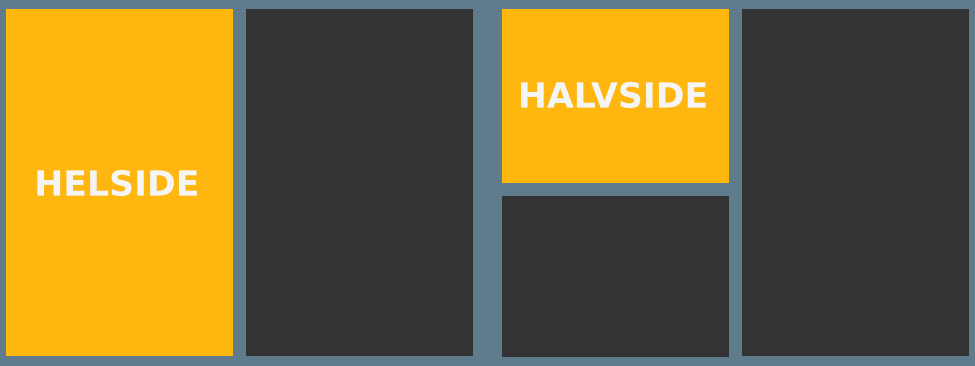

Annonser er også godt lesestoff. Med en annonse i Trøndersk Natur når du ut til de mest fugl- og naturinteresserte personene i Trøndelag.

Ta kontakt med redaksjonen på *trondersk.natur@gmail.com* eller les QR-koden med mobil-kameraet for mer informasjon og priser.

TRØNDERSK NATUR

Lederen har ordet

Emil Krokan

Da er tiden inne for å nyte et ferskt eksemplar av Trøndersk Natur! Det er mye som skjer på fuglefronten – på godt og vondt. I disse tider er det mer prekært enn noen gang å motkjempe nedbygging av natur, samt å være høyrøstet i kampen for å bevare våre truede fuglearter. NOF jobber utrettelig med saker som til stadighet dukker opp og truer magre biotoper, som er helt essensielle for en rekke arter i tilbakegang.

Det jeg ønsker å belyse og skape oppmerksomhet rundt er hvordan vi som enkeltpersoner kan verne om arter gjennom varsomhet og hensynsfull atferd i naturen. Viktige hekke-, raste- og overvintringsområder blir knappere fra år til år, og økt liberalisering i frislipp av vannscooter- og snøscooter-kjøring skaper et helt nytt nivå av forstyrrelser. Samtidig som vi må motkjempe dette må vi også ta en selvevaluering på hvordan vi som fuglekikkere og fuglefotografer opptrer for å redusere stress påført av oss. Deling av fugleobservasjoner er mer utbredt enn noen gang etter implementeringen av rapporteringssystemet artsobservasjoner og fuglevarslingen i appen BAND. De fleste finner stor glede i å dele observasjoner, samt å ta del i andre personers observasjoner – meg selv inkludert. Skyggesiden av dette er pågangen sårbare arter kan oppleve.

Det er viktig at man rapporterer flittig i artsobservasjoner, både for bestandsovervåking og kartlegging i henhold til planer om endringer i arealbruk. Fordelen med artsobservasjoner er at man innehar muligheten til å skjule sårbare arter for offentligheten, noe som er gull verdt. BAND har ikke en slik funksjon, noe som gjør at man i større grad bør vurdere hvilke arter som deles. Jeg personlig vil oppfordre til å redusere utmeldinger om de store uglene våre, og sårbare arter på hekke-/overvintringsplass.

Vi oppnår antakeligvis enda mer støtte fra befolkningen om vi opptrer ut ifra gode normer

Fuglefoto er en økende trend, og jeg selv har vært en ivrig fotograf helt siden barndommen. Kombinasjonen av økt antall fotografer og større tilgang på observasjoner betyr at det bør rettes et større søkelys på etikk og atferd. Jeg har personlig bivånet stadige tilnærminger fra personer tilknyttet fuglemiljøet både i fuglefredningsområder og i andre viktige områder for rastende trekkfugler, hvor det samtidig har kommet negative reaksjoner fra forbipasserende «sivile».

Med tanke på all den stressrelaterte aktiviteten fra samfunnet er det særdeles viktig at vi som fuglevenner opptrer som gode ambassadører hva ferdsel angår. Man bør også vise varsomhet i bruk av lydprovokasjon for å lokke til seg fugler, noe som i aller høyeste grad bør unngås i etableringsfasen og i hekketiden. Vi blir tillagt ekstra oppmerksomhet i våre opptredener med teleskop, kikkert og kamera, og vi oppnår antakeligvis enda mer støtte fra befolkningen om vi opptrer ut ifra gode normer.

Da er det bare å ønske god lesning, og forhåpentligvis bidrar det nye nummeret til økt inspirasjon og kunnskap.

Emil Krokan
Leder NOF avd. Trøndelag

Trøndersk Natur (TN)
Et medlemstidsskrift for medlemmer av Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avd. Trøndelag.

Adresse: Trøndersk Natur c\o NOF avd. Trøndelag, Postboks 139, 7401 Trondheim
E-post: trondersk.natur@gmail.com
ISSN: 0806-0517
Trykk: Skipnes Kommunikasjon, Trondheim
Layout og sats: Thomas Kvalnes
Opplag: 750 eks.

Ansvarlig utgiver: NOF avdeling Trøndelag
Redaktør: Jørgen Søraker
Øvrig redaksjon: Rolf Terje Kroglund, Thomas Kvalnes, Per Inge Værnesbranden og Øystein R. Størkersen

Manuskriptfrister: Nr. 1 2021 - 1. mars, Nr. 2 2021 - 1. oktober
Om TN: TN utkommer med to hefter pr år. Artikler og innlegg sendes redaksjonen digitalt pr e-post eller pr post på egnet lagringsmedie. Vennligst orienter redaksjonen i god tid før innsending.

Forfattere og fotografer gir utgiver rettigheten til å publisere innsendt materiale i trykt og digital form. Det utbetales ikke honorarer.
Adresseforandringer: Tidsskriftet sendes ut til alle som har betalt lokalt tillegg for NOF avd. Trøndelag på grunnlag av medlemslistene. Endring av adresse, etterlysning av manglende blad rettes til fylkeslaget.

Forsidebilde: Boltit *Eudromias morinellus*.
Foto: Kjartan Kjøsnes.

Innhold

3 **Lederen har ordet**
Emil Krokan

5 **Dagsturgruppa til NOF Trondheim lokallag er 5 år**
Håkon Lasse Leira

7 **Sandsvalene i Rissa**
Odd Rygh

13 **Besøkssenter våtmark**
Ørland Audun Eriksen

18 **NOF Røros lokallag**
Martin Røsand

21 **Registrering av horndykker**
Martin Røsand

27 **Sjøfugler i Trondheim og Buvika vinteren 2019/2020**
Kjell Stokke og Håkon Lasse Leira

31 **Masseforekomst av rødstilk og gluttsnipe våren 2020**
Øystein R. Støkersen

39 **Blinkskudd**

43 **Fuglekikker i fokus**

45 **Kommentaren**
Øystein R. Størkersen

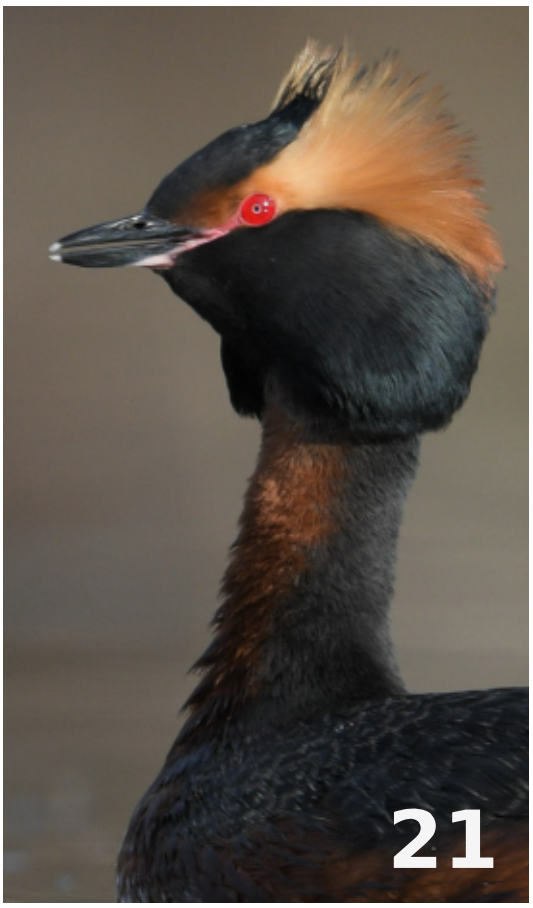

Dagsturgruppa til NOF Trondheim lokallag er 5 år

Dagturgruppa hadde sin første tur 15. april 2015. Initiativet kom fra en nyklekt fugleentusiast som ønsket seg nye venner å dra på fugletur med.

Håkon Lasse Leira

Den første turen gikk 15. april med Otto Frengen som guide. Turen gikk til Tautra via Halsøen, Hammervatnet, Hotterbukta, Falstadbukta og Åtlosanden. Vi var fem personer som registrerte ca 50 arter, heriblant islom, toppdykkere og snøspurv.

Det første året ble det arrangert 16 turer. Vi var uerfarne og ba med oss lokale guider der det var mulig. I juni var vi en tur til Orkelsjøen og Unndalen med Per Willy Bøe som guide og en tur til Hemne hvor Jan Ove Bratset viste rundt. I september dro vi til Snillfjorden og John Øystein Berg og på årets siste tur, til Brekstad, var Svein Melum vår guide. Det ble store opplevelser og vi sender en stor takk til alle fire!

Vi har satset på å ha tur hver uke, unntatt midt på sommeren, men en og annen gang har været satt en stopper for det

Vi har satset på å ha tur hver uke, unntatt midt på sommeren, men en og annen gang har været satt en stopper for det. En av oss, gjerne etter samråd med flere, foreslår turmål og bestemmer sted for oppmøte. Etter litt fram og tilbake i starten er stedet nå enten P-plassen ved Leangen gård, om vi skal østover, eller Saupstad skisenter om vi skal vestover. Disse plassene er valgt fordi bilene kan stå der hele dagen. Vi bruker så få biler som mulig og deler utgifter til drivstoff og ferjer.

Påmelding er ikke nødvendig. Den som har lyst og anledning stiller.

Snøspurv kan ofte påtreffes langs kysten på vårtrekket og kan også overvintre i kystnære områder i Trøndelag. Foto: Kjartan Kjøsnes.

Deltakere er folk som kan bruke noe av tida si som de vil, for eksempel pensjonister, arbeidsledige og turnusarbeidere.

For det meste blir det heldagsturer, i nærområdet noe kortere. Yttergrensene til nå har vært Steinkjer, Oppdal og Brekstad/Åfjorden. Til tross for navnet har vi hatt to overnattingsturer, begge til Orkelsjøen på seinvåren, og begge uforglemmelige.

Vi er en blanding av erfarne ornitologer og nybakte fugletittere. Møter mer én person opp, blir det tur. Vi har vært opptil 10 deltakere, på spesielle fuglesangturer om våren over 15.

I fjor ble det i alt 47 turer hvor vi samlet registrerte 189 arter, herav 28 bare en gang, med hvithodespurv som den mest eksotiske. Den mest artsrike turen hadde vi til Tautra 4. september med 65 arter. Totalt har vi registrert 206 arter på de 5 åra vi har vært i drift.

Juvenil svømmesnipe. Foto: Jon Helle.

Vi hadde tenkt å feire jubileet med pizza på Egon i vår, men det ble det ikke noe av på grunn av korona-situasjonen. Turene er også foreløpig begrenset noe, men vi kommer sterkere tilbake! Om noen skulle ha interesse av å bli med, send en e-post til *hlleira@icloud.com*.

Horndykker i vinterdrakt. Foto: Jon Helle.

Sandsvalene i Rissa

Elva Skauga, som renner gjennom Skaugdalen og Døndalen i Rissa/Indre Fosen kommune, er kjent som en god smålakselv. Den er for det meste omgitt av dyrkamark, og tidligere var elvebreddene en viktig hekkebiotop for sandsvaler. Etter elveforbygningenes tid forsvant imidlertid sandsvalene fra elvekantene. Nå ser det ut til at sandsvalene overlever likevel, i en biotop som er litt annerledes, og med god hjelp fra en naturinteressert grunneier.

Odd Rygh

Da jeg var guttunge lekte vi ofte i Skauga. Svømmeopplæringa var unnagjort, og med noen større gutter som badevakter fant vi oss noen stilleflytende badehøler i elva.

Bilde øverst: Noen av reirinngangene til sandsvalene i Rissa. I sandsvale-koloniene kan det være svært tett mellom reirhullene. Foto: Odd Rygh.

Badingen hadde et spenningsmoment i tillegg til svømmingen, og det var at vi dykket etter sluker som fiskerne hadde satt fast på bunnen. Mange

Jeg husker godt raskantene langs elvebreddene, for her hekket sandsvalene i stort antall

sluker ble hentet opp, og slukeeskene våre fikk verdifullt tilskudd. Vi var selvsagt ivrige fiskere også, men ikke i Skauga der man måtte ha fiskekort.

Vi prøvde også å fange smålaks med hendene, men det var ikke lett. Jeg husker jeg hadde tak i en ganske stor laks en gang, men den var glatt og glapp lett unna.

Jeg husker godt raskantene langs elvebreddene, for her hekket sandsvalene i stort antall. Noen av oss var eggsamlere, og det var sikkert noen som greide å få tak i sandsvaleegg. Det var imidlertid vanskelig å nå inn i hulene deres uten å ødelegge reirene, for det ville vi jo helst ikke. Så jeg har aldri hatt sandsvaleegg i den lille eggsamlingen min, en hobby som jeg sluttet med ganske raskt og som nå heldigvis er blitt forbudt.

Slik ser Skauga gjennom Døndalen ut i dag, etter steinsetting av elvekantene på 80- og 90-tallet. Foto: Odd Rygh.

Når vannføringen i elva var stor, gikk det ofte små ras i elvesvingene. Dette skjedde helst høst, vinter og vår, og rasene «spiste» ofte litt av matjorda. Mesteparten av elva renner som sagt gjennom jordbruksområder, og når dyrkamarka raser ut blir det selvsagt problematisk. Noen steder var det imidlertid oreskog, og der var det ikke like store konsekvenser om noen oretrær forsvant ut i elva.

På 1980- og 1990-tallet ble store deler av elva steinsatt. Dette skjedde etappevis, og man har også i dag mindre steinsettingsprosjekter langs elva. At det hekket en liten fugleart her, som var avhengig av raskantene langs elvebredden, var noe man ikke tok hensyn til.

Resultatet ble at sandsvala forsvant som hekkefugl langs elva. De fortsatte imidlertid å hekke i mindre antall i naturlige raskanter andre steder i bygda, samt i små og store sandtak som fantes enkelte steder. I det store sandtaket på Garmo har det hekket sandsvaler lenge, selv om antallet til å begynne med ikke var veldig stort. Det er herfra resten av artikkelen skal handle om.

Grunneier Olav Garmo hadde glede av at sandsvalene hekket i grustaket hans. Det fantes kanter og skråninger som egnet seg bra som hekkeplass, men antall reirhull ble aldri mer enn ca. 70 fordi det ikke var bratt nok og med riktig konsistens på jorda over alt. Han var imidlertid svært omtenksom når det skulle tas sand ut av sandtaket, så han sperret av sandsvalekoloniene slik at sanden ble hentet kun i områdene rundt i hekketida.

Sandsvalene lyktes gjennom hekketiden pga. dette, og det fantes

Slik så det ut i april i år. Grunneieren har allerede «skåret» til kantene slik at de står klare til sandsvalene. Foto: Odd Rygh.

også en liten raskant på andre siden av veien som ble brukt i et år eller to. Her raste det imidlertid ut litt, og kanten ble ikke så bratt etter hvert. Sandsvalene greide derfor ikke å lage en ny koloni her senere. De fleste reirhullene raser for øvrig sammen i løpet av vinteren, så raskanten må stå klar for at sandsvalene skal lage årets koloni.

Olav hadde raskanter på østsiden av veien hvert år, så 70-80 reirhull ble det vanlige i årene 2011-2014. Sanduttak fra de nærliggende områdene ble utsatt til hekkesesongen var ferdig, så hekkingen ble svært vellykket. Ingen rovdyr kom til i området heller, selv om vi et par ganger har sett spor etter klør et par steder. Det vanlige var at det ble for bratt for dem, og det viste seg også at det var vanskelig å grave seg ned til egg og unger fra oversiden, selv om vi så at det var gjort et par steder.

Så fikk Olav ideen om å skjære til større kanter med maskiner som han hadde tilgang til i sandtaket, og dette førte til en enorm framgang i sandsvalebestanden her. I 2015 økte sandsvalebestanden til det dobbelte av året før, for ca. 150 reirhull ble det nå. Dette fortsatte han med i årene framover, og i 2016 var det 230 reirhull og i 2017 var det «rekord» på 270 reirhull. I 2018 og 2019 var den samme jobben gjort, men da var antall reirhull 230-250. Så det ser ut til å ha stabilisert seg på dette tallet, selv om det sikkert kan bli enda flere etter hvert.

Vi i NOF, Fosen lokallag, synes dette er et veldig spennende prosjekt, så vi har et veldig bra samarbeid med grunneieren hvert år. Han har ikke

Her har et rovdyr greid å komme seg opp til ett av hullene og gravd det ut. Foto: Odd Rygh.

krevd mye økonomisk kompensasjon for arbeidet. F. eks. går det med en del drivstoff til maskinene han bruker, men vi vedtok at han skulle få 3000 kroner fra foreninga vår for å drive med dette arbeidet hvert år. Vi har også sett på mulighetene for å søke om prosjektmidler fra Miljødirektoratet, Fylkesmannen m.m., men selv om sandsvalen regnes som en nær truet art finnes det ikke ressurser å søke på.

I år setter vi i gang bearbeidingen av kantene i sandtaket i slutten av april, for det bør stå klart når sandsvalen ankommer Trøndelag i begynnelsen av mai.

Her er det to store «brattkanter» både til venstre og høyre i bildet. Mange reirhull på begge steder. Foto: Odd Rygh.

Arbeidet handler om to viktige ting, nemlig å lage kanter i riktig type sand og at kantene er bratte og høye nok. Kantene raser ut litt hvert år, slik at de blir slakke i bunnen. Da blir det lett for rovdyr å komme opp til reirene, og det viser seg at sandsvalene ikke etablerer seg hvis det blir for slakke kanter opp mot reirene.

Noen av reirhullene har sikkert ikke vært i bruk, men det er vanskelig å følge hekkingen gjennom hele sesongen. Noen hekker tidlig, andre venter litt, noen mislykkes i første forsøk osv.

Det var hektisk virksomhet med mating, med store unger i mange av reiråpningene, og i mer enn 70% av hullene var det aktivitet de timene jeg satt her og fulgte med. (Brukte utskrifter av bilder og krysset av når jeg så aktivitet i reiråpningene.) Det kan godt være at det i mange av de resterende hullene fortsatt var egg, så da var det selvsagt ingen fugler som fløy ut eller inn. Aktiviteten i hvert hull kan altså variere noe, fordi enkelte par presterer å å få fram to kull i løpet av sesongen. Da blir det lite aktivitet i den ene åpningen når de andre kullene har store unger som sitter helt utenfor hullet og mates. Noen par kan også ta i bruk nye hull etter at de har prøvd å lage et annet, så antall fugler kan være vanskelig å anslå.

I år har grunneieren bearbeidet skråningene igjen, for reirhullene raser sammen fra et år til et annet. Han har «skåret til» skråningene, slik at de står klare når årets sandsvaler dukker opp i starten av mai. Det bør bli plass til mange i år også, for området er stort.

Det finnes faktisk et lite sandtak på andre siden av veien også, et sted som en annen grunneier av og til henter ut litt sand. Her hekket det noen sandsvaler for noen år siden, men så sklei kantene ut og det ble en

Bilde øverst: Overflyvende sandsvale. Foto: Øystein R. Størkersen.

Bilder under: Sandsvaleunger sitter på en hylle i kolonien. Foto: Odd Rygh.

del vegetasjon i dette sandtaket. Derfor hekket de ikke her lenger, men i år ser det ut til å bli muligheter igjen hvis den andre grunneieren lar det stå uberørt i hekkesesongen.

Unntaksvis kan sandsvalene hekke i hulrom i brupilarene på ei bru, for det var noe jeg opplevde på Østlandet i fjor sommer. De graver ikke i sand når de bruker disse hulrommene, men i murer med hulrom kan man også tiltrekke sandsvaler lettere hvis man fyller litt sand inn i dem. Da graver de en åpning inn til hulrommene som ligger innenfor, hvilket noen også har prøvd ut ved å gjøre noe tilsvarende med en «vegg» med leca-blokker.

Hektisk aktivitet i sandsvalekolonien med mating av store unger. Flere unger sees i reiråpningene. Foto: Odd Rygh.

I 2010 valgte NOF sandsvala som Årets fugl. Den gangen ble sandsvalebestanden beregnet å ha hatt en nedgang på 50 % i løpet av 20 år. Derfor blir sandsvala kategorisert som «Nær truet» (NT) på den norske rødlista for arter. Omfanget av egnede hekkeplasser for sandsvala i Norge er stadig i nedgang, og er antakelig en av flere faktorer som har en negativ påvirkning på bestanden. Framover blir det derfor viktig å ta vare på sandsvalenes hekkeplasser, både de naturlige og de menneskeskapte, og sikre at de får fred i hekkesesongen. Derfor er de beskrevne tiltakene viktig å få i gang, og det er også viktig å ta vare på de naturlige hekkeplassene.

Her er det lille sandtaket på NV-siden av veien. Der kan det etableres en mindre koloni hvis det får stå urørt om sommeren. Foto: Odd Rygh.

Besøkssenter våtmark Ørland

Arbeidet med et våtmarkssenter på Ørland ble startet i 2008 av lokale ildsjeler. Senteret fikk lokaler og ble autorisert som nasjonalt besøkssenter i 2012 som et av seks i Norge og det nordligste i «våtmarksserien». Det offisielle navnet er nå «Besøkssenter våtmark Ørland».

Audun Eriksen

De forskjellige våtmarkssentrene i Norge er organisert under forskjellige modeller. Besøkssenter våtmark Ørland (heretter BVØ) faller inn under det kommunale foretaket «Roret», men mottar årlig støtte fra miljødirektoratet til drift. Oppgavene er tilpasset de lokale forholdene, og skiller seg således noe fra de mer bynære sentrene ved å omfatte forvaltningsoppgaver, skjøtsel og tilrettelegging i samarbeid med forvaltningsmyndighet tillegg til rådgiving, formidling og opplysning.

Senteret skal fungere som portal og informasjonssenter for regionen innenfor natur, kultur og historie

BVØ har nytt godt av å ha sine lokaler i hurtigbåtterminalen på Brekstad med mange tusen besøkende i form av reisende til og fra Ørland. Det er nå bygd ny hurtigbåtterminal og de gamle lokalene vil etterhvert rives. Kommunen har i 2019/2020 bevilget midler til nye lokaler i form av en utvidelse av biblioteket i Ørland kultursenter. Tilbygget blir på 164 m^2 i to etasjer. Første etasje vil inneholde 3 våtmarksutstillinger og formidlingsareal, men andre etasje vies til historie og geologi. Senteret skal fungere som portal og informasjonssenter for regionen innenfor natur, kultur og historie. I tillegg til utstillingene innendørs ferdigstilles det nå også en våtmarkshage med 3 dammer i kultursenterets atrium som skal brukes i formidling.

Bilde øverst: Sangsvane er Ørlands kommunefugl og store antall overvintrer i området. Rusasetvatnet er en attraktiv rasteplass. Foto: Audun Eriksen.

Restaurering av Rusasetvatnet

BVØ i samarbeid med kommunen ferdigstilte restaurering av Rusasetvatnet i 2016 (åpning 2017) som et av de største våtmarksrestaureringsprosjekt i Norge. Ørland kommune bidro med 11,5 millioner og ytterligere 2 millioner ble bevilget fra NVE, fylkeskommunen og fylkesmannen. Områdets tilrettelegging som friluftsområde i tillegg til gjenskapte naturverdier var viktig i kommunens satsing, og det er anlagt tursti langs den ene siden av vannet. Vannspeilet utgjør ca 250 daa. Området er ikke vernet, og avtalene som ble inngått med grunneierne var avgjørende for

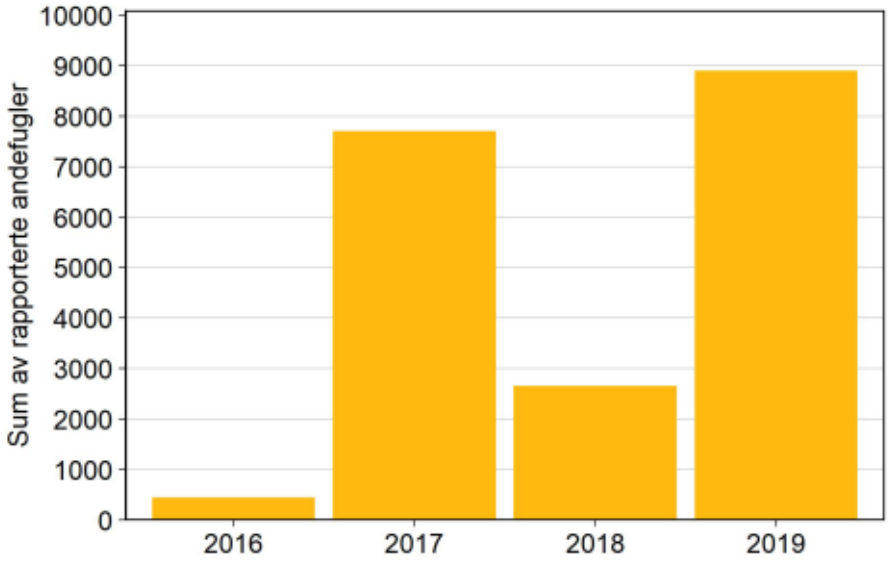

Totalantall for andefugl pr. år i Rusasetvatnet fra artsobservasjoner. Tellingene er ikke standardiserte og tallene påvirkes dessuten sterkt av om vannet har en isfri vinter eller ikke. Figuren er utformet av Thomas Kvalnes.

Egretthegre utvider sitt utbredelsesområde og ble i år påvist i Rusasetvatnet. Foto: Audun Eriksen.

at prosjektet kunne realiseres uten store konflikter. Det var essensielt for velviljen at omkringliggende dyrkingsareal ikke ble forringet og at området ble et attraktivt friluftsområde som bidro aktivt til «bo og bli lyst».

Området ble straks en magnet for vannfugl i regionen (se histogram), både som rasteplass under trekk og som hekkelokalitet. Suksesjonen i vannet følges. Hvordan arts-sammensetningen endrer og stabiliserer seg over tid er et interessefelt i seg selv. Sammen med den umiddelbare positive effekten prosjektet har hatt melder det seg også noen utfordringer. Vannet har høyt innhold av toverdig jern som kan virke negativt hvis det felles ut på gjeller hos fisk og bunnfauna. Dette motvirkes heldigvis noe av vannets høye kalkinnhold.

Tidlig etter restaureringen ble det en debatt rundt stingsild i vannet. Stingsildas tilstedeværelse blir sett på som negativt fordi den beiter hardt på bunnfaunaen av insekter, og gir redusert næringsgrunnlag for fugl og amfibier. Fiskepredatorer har til nå i liten grad påvirket bestanden, og i rapporten «Bunndyr i Rusasetvatnet 2019» (Bongard, 2020) fremheves den uvanlig tette populasjonen. Det antas at beiting fra stingsild holder artsmangfold og nyetablering av vanninsekter nede. Rotenon-behandling ble diskutert, men ikke sett på som et godt tiltak, da stingsild lett vil kunne komme seg inn til vannet etterpå. Det ble søkt om tillatelse til utsetting av ørret i vannet men NVE avslo dette på grunn av fare for at vannet kan bunnfryse. Nå har ørreten likevel kommet seg opp i vannet, og vil forhåpentlig ha en positiv effekt på utviklingen av bunnfaunaen og tilgangen på vanninsekter for fuglene ved at den beskatter stingsilda. Det er uansett tidlig å konkludere i forhold til utviklingen av vannets artsmangfold som skal følges etterhvert som vannet koloniseres av nye arter. Gjengroing ser ikke ut til å være et problem enda. Den tetteste takrørskogen i sør-østenden er

Trepigget stingsild har ført til debatt og diskusjon rundt næringstilgangen for fugl i Rusasetvatnet. Foto: Audun Eriksen.

Gjengroing og lav vannstand i Kråktjønna før restaurering, mai 2019. Foto: Audun Eriksen.

fortsatt det mest fuglerike området i vannet. Det blir aktuelt med slått hvis takrør tar overhånd i vest og nordenden av vannet, da det ønskes opprettholdt et åpent vannspeil i denne delen.

En av de mest gledelige fugleobservasjonene i 2020 var 5 sothøner som etablerte seg i vannet i slutten av april i år. Disse var svært lydytrende og tilsynelatende territorielle i flere uker, og de startet trolig med hekking.

At området ikke er vernet innebærer noen ulemper i forhold til å regulere ferdsel, men den gode tilretteleggingen regulerer trafikken. Det er tilrettelagt for bading i området og det har dessverre vært enkeltepisoder med uønsket ferdsel med båt inn i hekkeområdet i hekketida. Turveiene i området har ca. 2000 besøkende pr. uke, men publikum holder seg i all hovedsak på turstiene, og østsiden av vannet er godt skjermet.

Kråker kan være et større problem enn menneskelig aktivitet, med flokker på over 100 individer også i hekketida. Noen av disse ser ut til å gjennomføre systematisk næringssøk på øyene i vannet. Vipene prøvde seg på hekking på øyene igjen i år, men måtte gi tapt. Det jobbes med nye hekkeplattformer i vannet for 2021, da tilgjengelig øyareal er i minste laget, og er noe utsatt for bølgeerosjon. Om man klarer å få etablert en hettemåkekoloni tilsvarende det man har fått til i Grønningsbukta, Indre Fosen, så vil det avhjelpe kråkepresset noe.

Observasjoner i Rusasetvatnet i 2020

Knekkand og snadderand hadde tilhold en periode i vår, men hekking er ikke påvist i det nye vannet enda. Andre interessante observasjoner som kan nevnes er sivhauk, myrhauk og vannrikse. Nye fuglearter for området våren 2020 var skjærpiplerke og egretthegre. Totalt 160 fuglearter er til nå observert ved vannet. Området brukes mye av sangsvaner når det er åpent om vinteren og det er verdt å nevne maksimumstallet fra 22. mars 2019 på 1221 individer.

Kråktjønna under utgraving. Breddene plastres med leire, og det bygges opp små øyer. Massene og breddene skal bearbeides videre etter avrenning. Foto: Audun Eriksen.

Kråktjønna

Vannspeilet ble rundt årsskiftet 2019-2020 gjenskapt til omtrentlig samme areal som ved slutten av sekstitallet (ca. 3 dekar) ved at masser ble gravd ut med gravemaskin og omfordelt til øyer og voller. Arbeidet er ikke helt ferdig, da noe av massene ble lagt til avrenning/tørking før videre omfordeling, og dette arbeidet ikke kan gjøres i hekketida. Kråka gjenbruksstasjon grenser opp mot området og det ble knyttet en del spenning til miljøtilstanden i den forbindelse. Det ble tatt prøver av grunnen og vannet for analyse og verdiene viste seg å være gode nok til at restaurering av området kunne forsvares. Arseninnhold var noe høyt. Avrenningen fra gjenbruksstasjonen ble ført utenfor tjønna i en egen kanal. Grunnvannet i industriområdet står også lavere enn selve tjønna og utgjør derfor ikke et problem. Det er nå et ganske begrenset nedslagsfelt for tjønna og det forventes at vannstanden vil variere en del. En god del fugl har tatt i bruk vannet til tross for at det ikke er ferdigstilt. Stokkand, krikkand hekker sannsynligvis og andre arter med tilhold har vært gråhegre, brunnakke. Tindved og sumpvegetasjon rundt har hekkende sivspurv og sivsanger. Selve gjenbruksstasjonen flyttes etterhvert til Reitan, men området vil antagelig fortsatt bli brukt til enkelte typer deponering en stund fremover. Kråktjønna er likevel godt skjermet fra aktiviteten der. Området beites av storfe i sommersesongen.

Andre restaureringsprosjekt som BVØ har vært involvert i er Hammarmyra (ca. 130 daa) og Stamselvmyra (ca. 70 daa) ved Rusasetvatnet. Her er dreneringsgrøfter plugget og trær er hogd for å stoppe videre uttørking. Flere andre naturrestaureringsprosjekt er nært forestående. Det er i første omgang snakk om et myrområde med tilhørende dammer og dessuten flere andre mindre damprosjekt.

Litteratur

Bongard, T. 2020. *Bunndyr i Rusasetvatnet 2019*. NINA Rapport 1777.

NOF Røros lokallag

Den 25. mars i 2019 ble NOF Røros lokallag stiftet. Med nærmere 40 personer til stede på stiftelsesmøtet fikk foreningen den starten vi hadde håpet på. Det gode oppmøtet sier vel noe om interessen for natur og fugl i regionen.

Martin Røsand

Røros og Holtålen kommuner har mye og svært variert natur. Men det er kanskje det store antallet store og små vann og vassdrag som byr på et spesielt yrende fugleliv. Spesielt under vårtrekket kan det være mye å se og blir det som i år, en sen vår, kan det være store konsentrasjoner av vann og vadefugl der det er åpent. Dette er vel også en av grunnene til at det lenge har vært et miljø med fugleinteresserte i regionen og at det ofte kommer folk fra andre steder for å se etter fugl her.

I det drøye året som har gått etter stiftelsesmøtet har vi jobbet med å etablere oss som lokallag. Vi har jevnlig hatt arrangementer, foredrag, fuglekassesnekring og fuglesangtur, for å nevne noe. Vi har også rettet fokus på noen utvalgte arter som vi jobber med i ulike registrerings-prosjekter.

Vi har jevnlig hatt arrangementer, foredrag, fuglekassesnekring og fuglesangtur

Horndykkeren har etablert seg som hekkefugl i regionen de siste 20-30 årene og i fjor gjennomførte lokallaget en registrering av hekkende horndykkeren. I Røros, Os og Tolga kommune ble det da registrert 29 aktive reir og 21 en av dem ble senere registrert som vellykkede hekkinger med til sammen 50 pullus.

I skrivende stund ligger en horndykker på reir kun et dårlig steinkast fra et trafikkert kryss like utenfor Røros sentrum. Denne lokaliteten alene har antagelig åpnet øynene for mange Rørosinger inn i fugleverdenen.

Det er svært mange vann spesielt i Røros kommune og horndykkeren dukker stadig opp på nye steder, det registreres også store samlinger av arten hver vår. Dette indikerer at det

Bilde øverst: Dvergmåke ved Brekken, hvor en hekkekoloni har etablert seg i nyere tid. Foto: Arnt Stavne.

Styret for Røros lokallag

Leder: Martin Røsand
Nestleder: Marit Hegseth Rønning
Kasserer: Torleif Thorsen
Styremedlem: Petter Høsøien
Styremedlem: Hans Iver Koiedal

er hull i kunnskapen og vi tenker derfor å fortsatt ha fokus på arten og gjennomføre registreringer igjen senere.

Den sørlige bestanden av lappmeis har vært i sterk tilbakegang og er mulig helt borte fra områder der den var tidligere. I områdene rundt Femund er det fortsatt en liten bestand men også her er inntrykket at den er i tilbakegang. For å få bedre data på arten har vi i samarbeid med nasjonalparkforvalter for Femunds-marka og flere satt i gang et kasseprosjekt. I vinter ble det hengt opp 70 kasser fordelt på 4 linjer innenfor Femundsmarka nasjonalpark og Langtjønna landskapsvernområde. Erfaringer fra andre steder viser at arten ikke er lett å få i kasse så vi er betingede optimister nå som hekkesesongen er i gang og kassene skal følges opp.

En av vårens sjeldenheter, en steppehauk 2K hunn holdt til i kulturlandskap vest for Røros noen dager i midten av mai. Noen dager

En 2K hunn Steppehauk som kunne sees vest for Røros i Galåen i mai i år. Foto: Martin Røsand.

senere ble det også observert en hann.

I år er det svært lite smågnagere og nesten ingen ugler å se. Lappugle har blir observert flere ganger de siste årene og vi er svært spente på neste smågnagerår.

De siste 10 årene har det etablert seg en koloni med dvergmåke i området rundt Brekken, dette er en art vi ønsker å fokusere på fremover.

Fotografier til TN

Fotografier for bruk i TN har vi alltid bruk for!

Fotografer som kan ønsker det kan sette seg på redaktørens liste (send epost til *trondersk.natur@gmail.com*) og disse vil da med ujevne mellomrom få tilsendt lister med ønskede motiv. De som har relevante og skarpe bilder kan da levere, men det er opp til redaktøren om bildene egner seg til formålet. Til forsiden og baksiden er det et generelt ønske at fotografer bidrar med bilder i høydeformat.

Den mørke vingeundersida med hvit kant er karakteristisk for adulte dvergmåker og er med på å skiller den fra hettemåke. Foto: Martin Røsand.

Verv et nytt NOF-medlem idag!

Hvis hver av dagens medlemmer verver ett medlem i 2020, så står vi mye sterkere i vårt daglige arbeid for å verne om natur og fugleliv.

Ikke la det bli med tanken – hjelp til du også!

Registrering av horndykker

- I Røros, Os og Tolga kommune 2019

NOF Røros lokallag gjennomførte i 2019 en registrering av hekkende horndykker i tre kommuner i fjellregionen i Østerdalen. Arten har utvidet sin utbredelse i området siden den etablerte seg og målet for lokallaget var å få en oppdatert status for horndykkeren på kjente hekkelokaliteter og avdekke eventuelle nye lokaliteter i de tre kommunene.

Martin Røsand

Horndykker er en art i dykkerfamilien 31-38 cm lang. Den finnes i hele den nordlige halvkule og i Norge finnes den spredt på østlandet, midt-Norge og nordover helt til Finnmark.

Horndykkeren viser stor fleksibilitet i valg av hekkelokaliteter, men ser ut til å foretrekke vann med grunne, næringsrike områder med mye vegetasjon. Den bygger et flytende reir i vegetasjonen og legger 2-5 egg i midten av mai eller senere om isen ligger lenger.

Bilde øverst: Horndykker i sommerdrakt i Stikkelsjøen, Røros. Foto: Øystein R. Størkersen.

I 2010 ble horndykkeren tatt ut av Rødlista, men siden den gang har bestanden gått kraftig tilbake i viktige områder

Rødlista

I 2010 ble horndykkeren tatt ut av Rødlista, men siden den gang har bestanden gått kraftig tilbake i viktige områder i Nordland. Av den grunn kom arten tilbake i rødlista i 2015 i kategorien sårbar VU («sårbar», se figur på neste side).

I fjellregionen

I Røros kommune ble arten registrert første gang i 1999 og første hekking i 2003. I Os kommune og Tolga kommune ble første hekkinger registrert i henholdsvis 2013 og 1992. I vår region kom arten først til Vingelen der den ble observert første

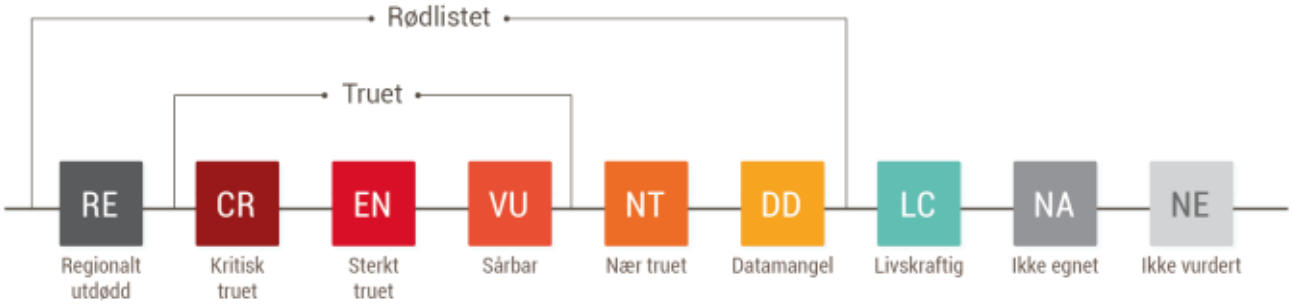

Artene på Rødlista kalles rødlistearter, og er vurdert til en av følgende kategorier: regionalt utdødd (RE), kritisk truet (CR), sterkt truet (EN), sårbar (VU), nær truet (NT) eller datamangel (DD). De resterende artene er vurdert som livskraftig (LC), og står ikke på Rødlista. Arter som ikke er vurdert er plassert i kategoriene ikke egnet NA eller ikke vurdert NE. Illustrasjon: Artsdatabanken.

gang i 1991 og første hekking ble registrert i 1992 (Liv Hilmarsen). På samme lokalitet ble det i flere år dokumentert hekkinger og etterhvert også i flere vann i Tolga kommune. Noen år senere etablerte den seg også på i Røros kommune hvor første observasjon er fra 1999 og første hekking registrert i 2003 (ihht Artsobservasjoner) Det er vel grunn til å anta at den etablerte seg Os i mellomtiden.

Metode

Horndykkeren kommer tidlig til hekkeplassene, ofte umiddelbart etter isene går. På denne tiden er det mye aktivitet med kurtisering og etterhvert reirbygging, samtidig har ikke vannvegetasjonen kommet langt slik at det er lett å gjøre registreringer. De stedene der en registrerer aktivitet på denne tiden bør følges opp utover sommeren for å dokumentere hekkinger og eventuelt unger. Det er nå god kunnskap om aktuelle hekkelokaliteter i regionen men spesielt i Røros kommune er det svært mange vann så det er fortsatt mange lokaliteter som bør sjekkes. Samtidig virker arten fortsatt å være i ekspansjon i regionen og kan dermed også dukke opp på nye steder.

I 2019 ble Røros kommune delt mellom flere medlemmer av NOF Røros lokallag som hadde ansvar for hvert sitt (kartblad 1). I Os og Tolga kommuner ble også kjente lokaliteter sjekket (kartblad 2 og 3). Vi kom noe sent i gang og metodikken var ikke godt nok innarbeidet slik at registreringen har nok foregått noe ulikt. Flere steder er det for eksempel kun registrert rugende fugl uten at det ble fulgt opp for å dokumentere eventuelle unger. Dette er også mange steder svært krevende da horndykkeren foretrekker biotoper med mye vegetasjon og lever godt skjult i perioden med pullus. Ved en eventuell ny registrering bør metodikken beskrives og samkjøres bedre.

Resultat

I de tre kommunene ble det registrert 21 vellykkede hekkinger med til sammen 50 unger og 8 hekkeforsøk med ukjent resultat (tabeller 1, 2, 3 og 4). Dette gir en gjennomsnittlig produksjon på 2,4 unger.

Tabell 1 *Totalt antall hekkende horndykker i kommunene Røros, Os og Tolga i 2019.*

Lokaliteter	Vellykkede hekkinger	Antall registrerte unger	Antall adult i hekketid	Hekkeforsøk med ukjent utfall	Observasjon i hekketid i passende biotop
Røros	8	18	0	6	28
Os	2	6	0	2	0
Tolga	11	26	29	0	27
Sum	**21**	**50**	**29**	**8**	**55**

Summen av voksne individer registrert med hekkinger, hekkeforsøk og andre observert i hekketid i passende biotop er 113. Det nasjonale bestands estimatet er på 1300-1500 individer (Shimmings og Øien, 2015). Bestanden i vår region utgjør dermed 7-8% av den nasjonale bestanden.

Også verdt å merke seg er at det i Gjettjønna på Røros ble registrert en vellykket hekking og to hekkeforsøk med ukjent resultat (tabell 2, kartblad 1). Her er det tidligere kun registrert en hekking. Det antas at dette er en følge av at vannet ble rotenon-behandlet høsten 2017 og at med det har betingelsene for horndykkeren bedret seg betydelig.

Tabell 2 *Oppsummering av antall hekkinger eller hekkeforsøk av horndykker i Røros kommune. I tillegg ble følgende lokaliteter sjekket uten hekkefunn av horndykker: Rambergsjøen, Åbbårloken, Lomtjønna (Ljøsnåvollen), Brorvollshåa, Djupsjøhåa, Rundhåa/ løtnantshåa, Storhittersjøen, Vauldalen, Haugatjønna (Myrmoen) og Tjønn ved Floan.*

Lokaliteter	Vellykkede hekkinger	Antall registrerte unger	Antall adult i hekketid	Hekkeforsøk med ukjent utfall	Observasjon i hekketid i passende biotop
Gjettjønna	1	1		2	
Langensjøen					2
Havsjøen					12
Hittersjøen	1	4			
Sikkilen				3	
Komandanthåa				1	
Grunnsjøhåa					2
Grunnsjøen	1	2			6
Haugatjønna	3	7			
Åbbårtjønna, Brekken					2
Sundtjønna	2	3			
Valsettjønna, Bukkvollan					2
Djuptjønna, Rugeldalen					2
Krokhølen		1			
Sum	**8**	**18**	**0**	**6**	**28**

Tabell 3 *Oppsummering av antall hekkinger eller hekkeforsøk av horndykker i Os kommune. I tillegg ble følgende lokaliteter sjekket uten hekkefunn av horndykker: Måssåtjønna, Tufsindalen, Grunntjønna, Storflotjønna, Blæstertjønna og Flovolltjønna.*

Lokaliteter	Vellykkede hekkinger	Antall registrerte unger	Antall adult i hekketid	Hekkeforsøk med ukjent utfall	Observasjon i hekketid i passende biotop
Olastjønna	1	3			
Kroktjønna	1	3			
Gammelvolltjønna				1	
Østre Langåstjønn				1	
Sum	**2**	**6**	**0**	**2**	**0**

Tabell 4 *Oppsummering av antall hekkinger eller hekkeforsøk av horndykker i Tolga kommune. * = Befinner seg i området rundt Vingelen. ** = N 6919380 Ø 610885.*

Lokaliteter	Vellykkede hekkinger	Antall registrerte unger	Antall adult i hekketid	Hekkeforsøk med ukjent utfall	Observasjon i hekketid i passende biotop
Litjønna*	2	4			
Knappåstjønnan	1	1	12		
Djuptjønna*	1	3	2		
Hemnestjønna*	2	4	4		
Stortjønna, Hodalsveien	1	4	4		
Rørtjønna	1	1	1		
Totjønna	1	3	2		
«myrtjønn»**	1	3	2		
Olatjønna	1	3	2		
Langtjønna, Hodalsveien					3
Veslebjørtjønna					1
Nylandtjønna*					7
Fisktjønnloken*					1
Øvre Tallsjøen					10
Fiskedam, Snekkarvollen					2
Båntjønna*					3
Sum	**11**	**26**	**29**	**0**	**27**

Horndykker på reir. Dette er en art som er særlig utsatt ved vannstandsendringer i rugeperioden. Foto: Martin Røsand.

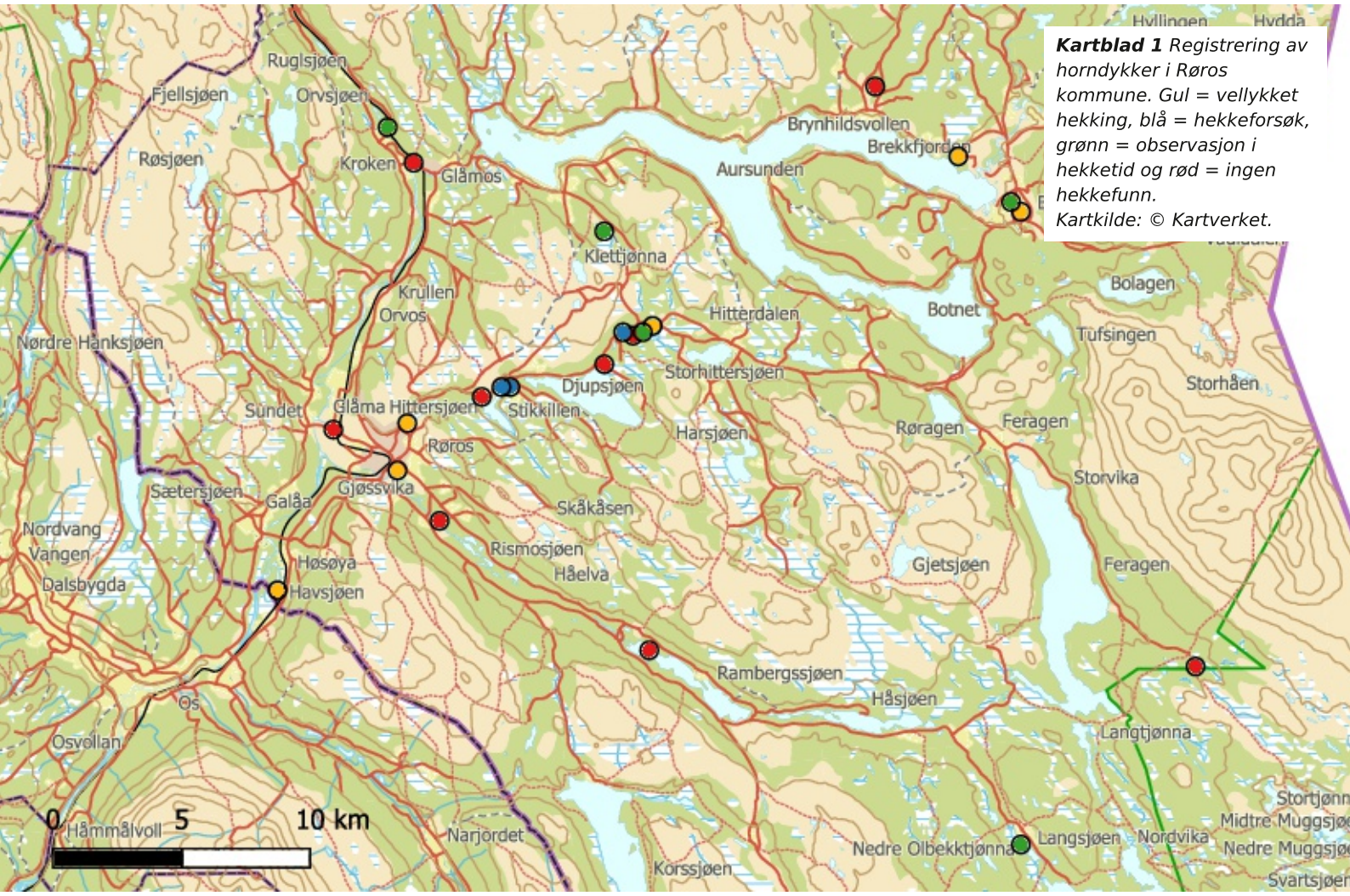

Kartblad 1 *Registrering av horndykker i Røros kommune. Gul = vellykket hekking, blå = hekkeforsøk, grønn = observasjon i hekketid og rød = ingen hekkefunn.*
Kartkilde: © Kartverket.

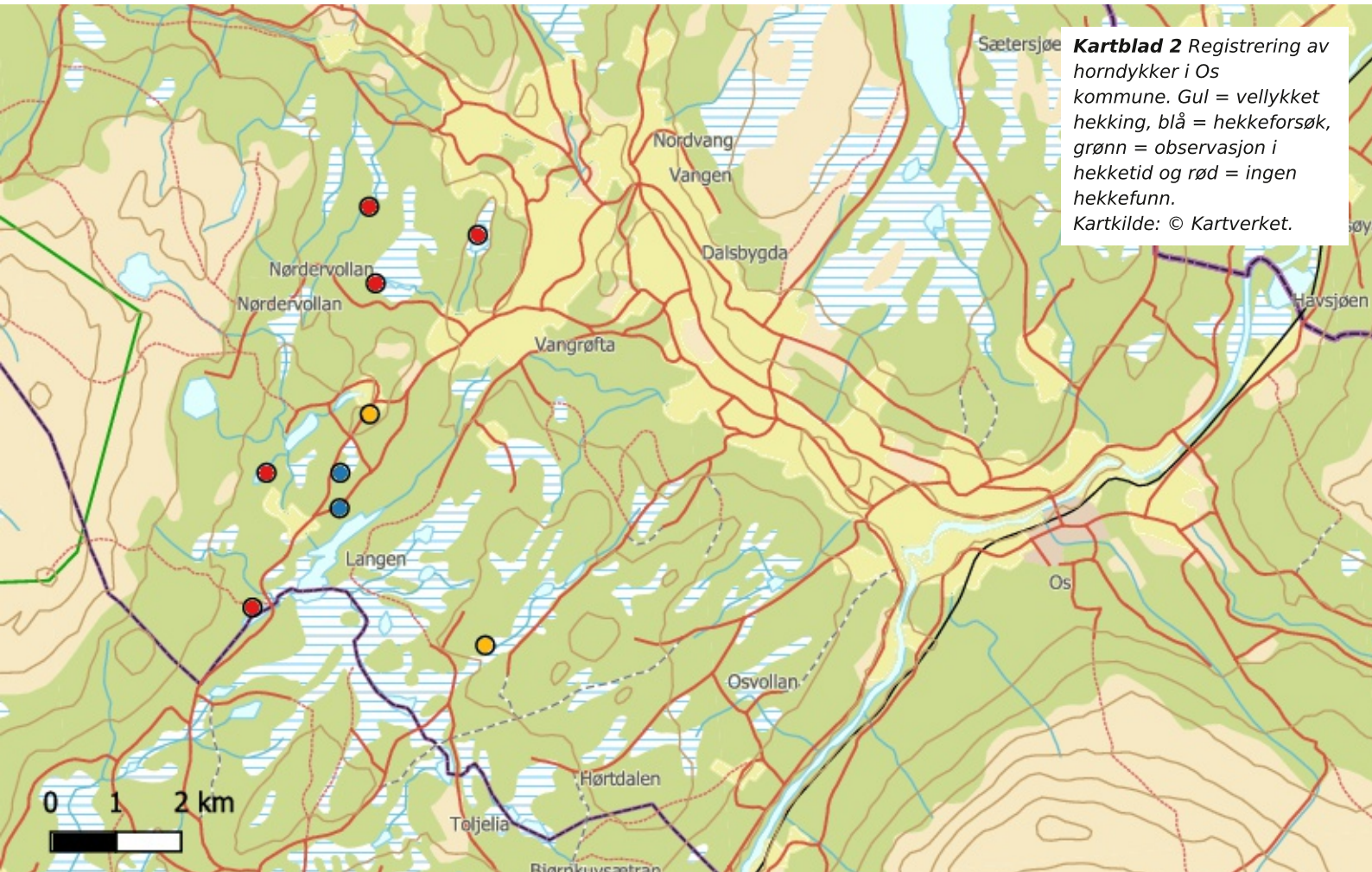

Kartblad 2 *Registrering av horndykker i Os kommune. Gul = vellykket hekking, blå = hekkeforsøk, grønn = observasjon i hekketid og rød = ingen hekkefunn.*
Kartkilde: © Kartverket.

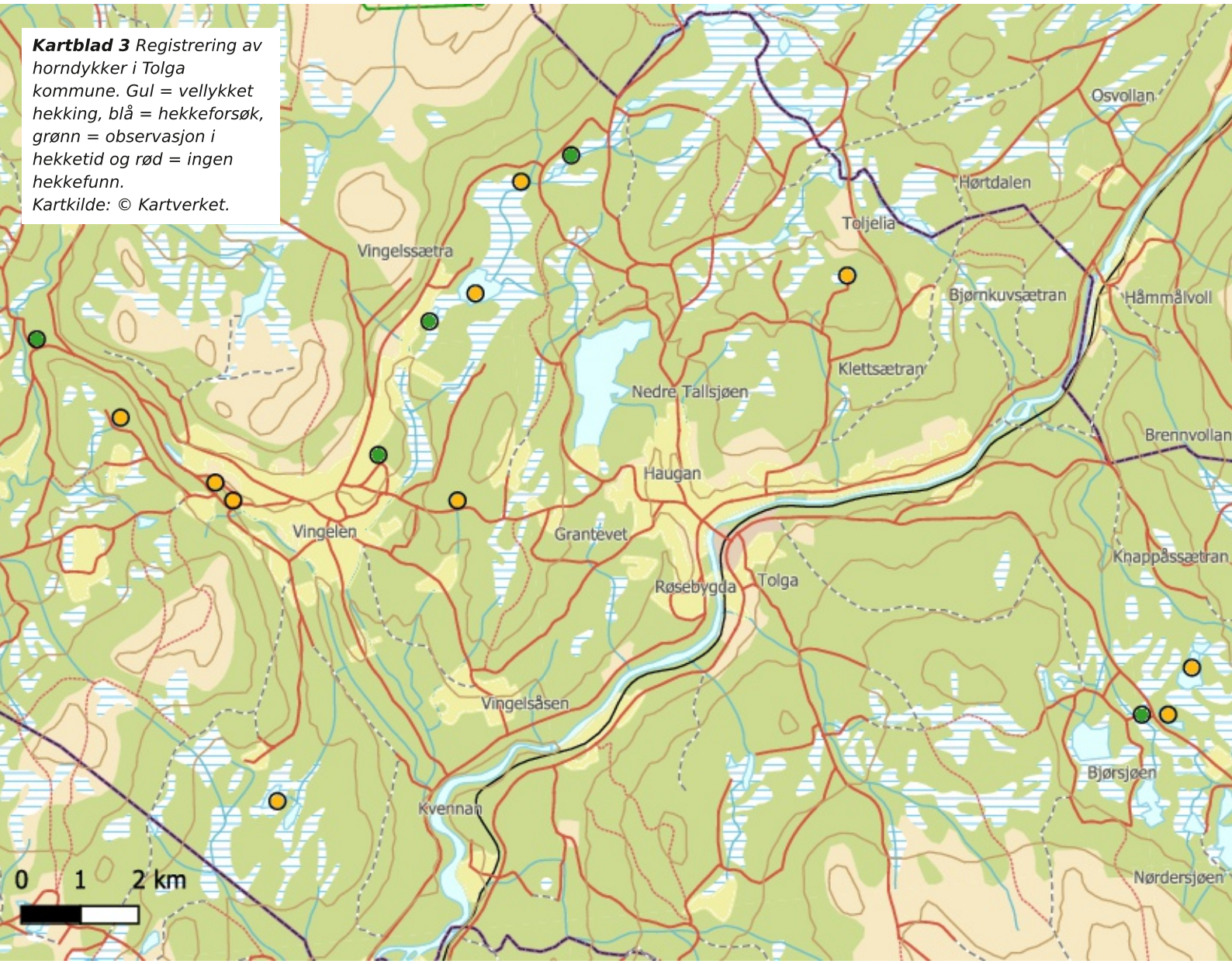

Kartblad 3 *Registrering av horndykker i Tolga kommune. Gul = vellykket hekking, blå = hekkeforsøk, grønn = observasjon i hekketid og rød = ingen hekkefunn.*
Kartkilde: © Kartverket.

Litteratur

Shimmings, P. og Øien I.J. 2015. *Bestandsestimater for norske hekkefugler*. NOF Rapport 2015-2.

Parkering ved Gaulosen

Besøkende på Øysand-siden av Gaulosen må betale for parkering. NOF avdeling Trøndelag har en avtale med Øysand Camping om et sterkt rabattert årskort til 300 kr. Parkeringskortet vil være gyldig frem til 1. september 2021.

Medlemmer av NOF som ønsker å kjøpe et parkeringskort sender en e-post til: *trondelag@birdlife.no*

Sjøfugler i Trondheim og Buvika vinteren 2019/2020

Seint høsten 2019 kom Otto Frengen på at det kunne vært interessant å telle stokkender i Trondheim kommune i vinter for å se hvor stor bestanden var, om den varierte mye og om en kunne se større forflytninger mellom lokalitetene.

Kjell Stokke

Håkon Lasse Leira

Dagturgruppa i NOF-Trondheim lokallag tok utfordringen. Etter første tellerunde, i november, utvidet vi tellingen til å omfatte alle fugler vi observerte og vi inkluderte Buvika fordi vi visste at en stor andel av stokkand- og kvinandbestanden i området oppholder seg der om vinteren.

Bilde øverst: Stokkand (hann) er et vanlig syn langs kysten, i Nidelva og på vannene rundt Trondheim. Foto: Øystein R. Størkersen.

Den viktigste lokaliteten for stokkand i Trondheim kommune var den lille Hallatjønna i Granåsen

Tellingene ble søkt gjort om formiddagen første fredag i hver måned. Dette ble stort sett oppnådd, men noen avvik kom det på grunn av værforhold og andre forpliktelser blant tellerne.

Vi var ni tellere hver gang og dekket Buvika, Gaulosen, Frøset-Rye, Ila/Ilsvika, Nyhavna-Korsvika og sjøen videre mellom Leangenbukta og Saksvikskjæret. Nidelva ble dekket nedstrøms fra Svean. I tillegg kom Vikelva, Hallatjønna og i november før isen la seg, Lianvatnet, Haukvatnet og Kyvatnet.

Resultatene for de fire mest tallrike artene pr måned er vist i tabell 1 (se neste side).

Stokkand er den klart dominerende sjøfuglarten i området og utgjør vel 2/3 av det vi registrerte. Den viktigste lokaliteten for stokkand i

Tabell 1 *Totalantall pr måned (Buvika var ikke med i november).*

Lokaliteter	November	Desember	Januar	Februar	Mars
Stokkand	708	1734	1659	1916	1665
Kvinand	132	178	169	147	222
Ærfugl	289	416	30	98	68
Gråmåke	153	35	65	74	85

Trondheim kommune var den lille Hallatjønna i Granåsen der det gjennom hele vinteren har vært omlag 200 individer. Øvre og Nedre Leirfoss har samlet 150-200 individer, Nidelva på strekningen Tempe-Elgeseter, ca 100. I sjøen finner en de fleste stokkendene på strekningen Hansbakken-Leangenbukta, med ca 200 individer. Til sammen rommer disse lokalitetene ca 95% av bestanden. Det kan synes som om stokkendene i stor grad holder seg der de blir foret.

Kvinand er det flest av i Buvika og i Nidelva på strekningen Tempe-Elgeseter hvor vi samlet registrerte 75-90% av bestanden.

Ærfugl synes å forflytte seg mye i fjorden for det vi registrerte varierte mye fra måned til måned.

Gråmåkene følger fiskebåtene ut i fjorden og det vi registrerte var bare en brøkdel av den reelle forekomsten.

Vi registrerte i alt 13 ulike andearter, bergand, brunnakke, havelle, krikkand, laksand, siland, sjøorre, svartand, stjertand og toppand i tillegg til de tre allerede nevnte. Utenom endene registrerte vi gråhegre, sangsvane, storskarv, svartbak, fiskemåke, dvergdykker, fjæreplytt, fossekall, grågås, havørn, hettemåke, horndykker, islom, kanadagås, smålom, teist og i mars var tjelden kommet, 34 individer ble registrert den 6. mars. Den mest overraskende observasjonen var kanskje ei vipe i Leangenbukta i februar.

Forekomsten av stokkand var noenlunde stabil gjennom vinteren,

Stokkand, hunn. Det artsspesifikke vingespeilet synes godt på dette bildet. Foto: Øystein R. Størkersen.

Kvinand, hann. Foto: Aki Mykkänen.

både totalt og på de enkelte lokalitetene. For kvinand derimot var det store svingninger, både totalt og på de enkelte lokalitetene. Antallet sangsvaner steg gjennom perioden mens svartender ble det færre og færre av. For de øvrige artene er tallene for lave til å tillate slutninger om endringer i forekomsten gjennom vinteren.

Kjønnsfordelingen i totalmaterialet var 37% stokkandhunner og 39% kvinandhunner. For stokkand gikk dette forholdet, med noe variasjon, igjen på de fleste lokalitetene. For kvinand varierte også dette forholdet mer mellom lokalitetene. Kjønnsbestemmelse av ender vinterstid er en krevende øvelse. Juvenile, hunner og hanner i eklipsedrakt kan være forvirrende like. Det er en risiko for at alle disse kan bli registrert som hunner, noe som vil bety at våre anslag over hunner er for høye.

Metoden med å dekke hele området omtrent samtidig (stort sett over noen timer samme dag) skulle tilsi lite dobbeltregistreringer, men noe kan selvsagt ha forekommet. Sammenligningen med artsobservasjoner.no viser at maksimalt antall på noen lokaliteter kan ha vært større enn det vi registrerte, men i det store og hele synes tallene sammenlignbare, noe som kan støtte antakelsen om lite dobbeltregistreringer.

Gråmåke. Foto: Øystein R. Størkersen.

De som deltok i tellingene var Siri Sofie Børset, Ann Rudinow Setnan, Elisabeth Wendelborg Fremo, Otto Frengen, Svein Gjelle, Peter Johan Schei, Kjell Stokke, Stig Wahlberg, Kristian Bjerve, Bjarne Bjørnbekk, Vegard Erik Hansen og Håkon Lasse Leira.

Ærfugl, hann. Antall registrerte ærfugler varierte mye fra måned til måned i Trondheim og Buvika med en topp i desember på 416 individer. Foto: Øystein R. Størkersen.

Norsk Ornitologisk Forening avdeling Trøndelag

STØTT OSS MED DIN GRASROTANDEL!

Grasrotandelen gir deg som spiller hos Norsk Tipping mulighet til å bestemme hvem som skal motta noe av overskuddet til Norsk Tipping. Hver gang du spiller går inntil 7 prosent av din spillinsats til den grasrotmottakeren du velger – det koster deg ingenting. Vi oppfordrer deg til å støtte NOF avd. Trøndelag (org.nr. 991392351).

Bli grasrotgiver i dag! Du kan blir grasrotgiver i alle Norsk Tippings kanaler eller ved å sende SMS «Grasrotandelen 991392351» til 60000.

Grasrotandelen

Norsk Tipping

Masseforekomst av rødstilk og gluttsnipe våren 2020

- Betydningen av mudderområder

Det var sikkert mange som frydet seg over mye liv i mange av fjæreområdene i Trøndelag denne våren. Forekomsten av både rødstilk og blant annet gluttsnipe var nemlig uvanlig høy, med store flokker i mange fjæreområder som knapt noen kan huske å ha opplevd tidligere.

Øystein R. Størkersen

Det ble nok satt mange rekorder i mange av lokalitetene. I tillegg kan det nevnes at også grønnstilk, skogsnipe og heilo opptrådte rikelig på mange av trekklokalitetene i lavlandet. Til sammen kan disse artene underbygge at noe var spesielt med våren 2020. Meteorologisk var det klart en svært spesiell situasjon, med rekord mye snø mange steder i fjellheimen. For hele den skandinaviske fjellkjeden var det mer snø gjennom april og mai enn man hadde sett siden 40-tallet. Det er ikke urimelig å anta at disse forholdene var bakenforliggende årsak til at vi fikk disse vader-ansamlingene i fjæreområdene i Trøndelag og andre steder i landet. kaldt vær med minusgrader inn i mai bidro også til sen avsmelting av snø. Disse værforholdene kommer som følge av stadig økende mengder med klimagasser i atmosfæren og med det stadig hyppigere værfenomener som nedbørrekorder og ditto økende snødybder.

Disse værforholdene kommer som følge av stadig økende mengder med klimagasser i atmosfæren

Bilde øverst: Rødstilk i sommerdrakt er ikke til å ta feil av. Her fotografert våren 2020 på næringssøk i mudderfjæra i Eidsbotn. Foto: Øystein R. Størkersen.

Gluttsnipa er en stor og kraftig vader, som også kjennes ved sitt litt oppbøyde nebb. Her fotografert på Halsøen våren 2020. Foto: Øystein R. Størkersen.

Naturforvaltning i Norge og verden

Forekomsten av alle de nevnte vaderartene har vært i skarp nedgang flere tiår i Norge, så vel som resten av Europa. Massive trusler i både hekkeområder, trekkområder og vinterområder fra industrijordbruket, systematiske ødeleggelser av våtmarker over alt i deres utbredelse, bruk av ekstremt giftige miljøgifter i jordbruket og til slutt uvettig ikke-bærekraftig jakt som den «siste spikeren i kista». Menneskene får den natur vi fortjener etter den måten vi behandler naturen i Norge og alle andre land.

I Trøndelag kan vi fastslå at den en gang så vanlige rødstilken langs kysten og lavlandet er så godt som utradert i store områder etter 1980-tallet. Hvis man kan peke på gjenværende kjerneområder, så er det trolig fjellområdene med større grad av uforstyrret areal og fortsatt god tilgang på insekter. Situasjonen for grønnstilk og heilo er enda mer tydelig, fra en gang å ha vært karakterarter i fjellheimen, så er det i dag ikke like lett å finne hekkende fugler. Gluttsnipa hekker både i skogsmyrer i lavereliggende strøk og i fjellområdene. Den synes å holde noe mer stand enn de to nevnte, men har også blitt mer fåtallig.

Bestandsutviklingen for vaderartene kan også skyldes lokale forhold i trekkruter og vinterområdene. Landsbyer som spesialiserer seg på fuglefangst langs trekkrutene kan da være det siste som får bestander til å kollapse. Kollapsen for arter som polarsnipe, lappspove og sibirspurv på grunn av målrettet fangst i Kina er gode eksempler,

Grønnstilk fotografert på hekkeplass. Grønnstilk kan lett forveksles med skogsnipe, spesielt utenfor hekkeområdene. De skilles blant annet på ulik låt, og at skognipa har mer kontrastfull drakt der den hvite overgumpen er spesielt iøynefallende i oppflukten. Foto: Kjartan Kjøsnes.

der millioner av fugler slaktes illegalt ned. Sibirspurven var frem til 80-tallet en av de absolutt vanligste spurvefuglene over store deler av våtmarkene i Sibir, men i dag er den rødlistet som kritisk truet. Styrket lokal økonomi gir befolkningen i for eksempel Øst-Europa og Afrika lettere adgang til å kjøpe geværer, mange i middelklassen får også råd til å dra på lengre jaktturneer der massedrap av trekkfugler er målet, salg av fuglelyder på kassett fra 90-tallet har også vært en revolusjon for fuglefangsten rundt for eksempel Middelhavet siden 1990-tallet med mangedobling av uttaket. Bedre råd for mange har også ført til en massiv økning i salget av mistnett fra Kina. Lovløse tilstander og omtrent totalt fravær av kontroll av nasjonale lover (der de finnes) er spesielt utbredt i land i Nord-Afrika, Midt-Østen og hele Afrika. Det er berettiget å spørre seg hvor dette skal ende og hvorfor for eksempel rike land som Norge ikke bidrar i konkrete prosjekter til å gi disse landene den hjelpen de trenger for å verne om trekkfuglene.

Fugler er menneskehetens felles eiendom, fugler er derfor avhengig av felles forvaltning, mens det er langt fra bærekraftig at hvert enkelt land forvalter trekkfugler etter eget hode uten å tenke på at nær samtlige land i trekkruta og vinterområdene knapt ofrer dette internasjonale aspektet en tanke. Hjelper det at artene er fredet i Nord-Europa, og så utsettes de for helt utrolige overgrep i andre land?

På vår hjemlige scene kan det pekes på at det nasjonale nettverket av norske verneområder dessverre er langt fra godt nok til å at de kan sikre verken bestander av vadefugler eller

annet mangfold. Politikere har lenge trodd at nå er det vernet nok, men vitenskapelige analyser viser at det er langt fra tilfelle. Til det er vernearealene stort sett små frimerker i landskapet, de har videre meget svak beskyttelse, faktisk så svak at flere av de med loven i hånd kan ødelegges for eksempel gjennom å fylles igjen. Slik har alle vernearealene i Norge blitt etablert på grunneieres og næringslivets premisser og ikke med økologiske argumenter.

I Trøndelag har 30% av alle våtmarksarealene langs Trondheimsfjorden blitt radert ut gjennom utfyllinger, landet over har mer enn 30% av myrarealer blitt ødelagt fullstendig og mye mer er negativt påvirket av skogreising og grøfting. Globalt er nær 80% av all kystnær våtmark ødelagt! Enhver som kjenner fuglelivet i Trøndelag og har litt økologisk gangsyn skjønner at de få såkalte verneområdene aldri kan tilby for eksempel vadefuglene gode nok forhold til å opprettholde bestandene. Mange fjæreområder som gir god nok tilgang på næring gjennom marine mudderflater er heldigvis vernet i Trøndelag, mens mange viktige områder i Norge og Trøndelag ser ut til å være utpekt for ødeleggelse gjennom kommunal forvaltning.

God forvaltning av naturen i Norge og så vel som for eksempel Brasil har betydning for planetens helse og advarsler mot det motsatte mangler det ikke på. Men arbeidsplasser og arealer for kommunal utfylling med tanke på mulig fremtidige lagerbygg etc trumfer alltid enhver tanke om at det vi gjør med planeten er feil. Norske Stortingspolitikere kan ha rett i at lovverket synes godt, men skal altså overlates til lokalpolitikeres

Heiloa ankommer tidlig og samler seg gjerne på gressmark tidlig om våren. Våren kan være lunefull og ikke sjelden overraskes de av at gressmarkene blir snødekt! Foto: Arnt Stavne.

forgodtbefinnende. Denne industrialiseringen av verdens natur må nå stanse skal vi berge klima og restene av verdens mangfold heter det i gjentatte advarsler fra FNs hovedforsamling i New York. Det samme er nylig tydeliggjort av verdens fremste forskere, i både klimapanelet og naturpanelet. Situasjonen er ytterst alvorlig i Norge og alle andre land i verden. De samme norske politikerne som er enig med FN-vedtak, drar så hjem fra slike møter og oppfører seg som om de ikke har hørt noe. Ikke rart ungdommer og folk flest gjør opprør, slik som gjennom vindkraftmotstand (Motvind), organisasjonen «extinction rebellion» og klimaopprøret.

I Norge er det dessverre knapt noe håp om endring i vår oppførsel og den måten vi behandler naturen. Kløktig politisk retorikk og halvsanne lovnader fra landets folkevalgte og representanter fra nærings-organisasjoner levner ikke mye håp om kursendring. Håp er det derimot ved at det faktisk eksisterer opprørte ungdommer, at svært gode data viser den skjeve utviklingen og behov for å stanse naturødeleggelse umiddelbart, om ikke annet for å berge verdens klima og de pågående problemer som nå i økende grad følger i kjølvannet.

Nye tanker om naturgjenskapning (restaurering) har også nå slått rot i de mest ødelagte landene i Europa, og det i seg selv kan gi grunn til på langsiktig optimisme til endret mentalitet og oppførsel i Norge? Politiske påstander om naturvennlig oppførsel må nå endres til at de faktisk blir det, det gjelder ikke minst innen både jord- og skogbruk. Det er ikke mye naturen ber om, for det skal ikke mye til der hver enkelt bonde for eksempel kan avsette små restarealer

Sandlo på hekkeplass som viser avledningsmanøver for å lokke vekk rovdyr (og mennesker) som kommer for nær egg og unger. Foto: Kjartan Kjøsnes.

til forsumpning og blomsterenger. Norsk skogbruk må stanse plantasjifiseringen av de stakkarslige restene av naturskog i brattheng og lignende og si seg fornøyd med å ha ødelagt mesteparten av all skog i landet. Dette er eksempler på små tiltak som koster nesten ingenting og som offentlig forvaltning må ta grep om og ikke overlate til liberalistiske ideer om å ansvarliggjøre hver enkelt grunneier og næringsliv. Som nevnt trumfer fortsatt pengeboka alle andre interesser. Heldigvis er det mulig å kombinere disse to, men det krever at myndighetene tar grep. Hva skal vi ellers med Storting og Regjering?

Viktige fjæreområder i Trøndelag våren 2020

Etter å ha talt fjærefugler ukentlig i Trøndelag gjennom perioden mars-mai og sammenholdt med data fra artsobservasjoner, så er det noe grunnlag for å utpeke hvilke områder som har vist seg som viktige for blant annet rødstilk og gluttsniper. Ikke overraskende er dette fjæreområder som har høy grad av mudder, det vil si grunne og beskyttete områder. Det gjelder ikke sand- og grusfjærer, slik som mange av verneområdene i Trøndelag. I skjermete mudder-områder er det derimot ekstremt høy produksjon av invertebrater, ja opptil millioner per kvadratmeter. Det er de samme områdene som er så ekstremt dyktige på å lagre karbon, og de samme områdene som fylles igjen for å bli til veianlegg, kommunale planer for potensielle lagerbygg og andre «nyttige» formål som åkerstein deponier.

Slike tellinger er interessante med tanke på at de også identifiserer arealer som er avgjørende viktig å ta vare på i disse fuglenes trekkruter i deres årlige livshjul. Så viktige er de for både trekkfugler og verdens klima at de stakkarslige restene i Norge og resten av verden nå må få obligatorisk vern. Det må bli straffbart å ødelegge slike områder i Norge, og samtlige verneområder som ikke har vern mot ødeleggelser (ofte kalt fuglevernområder), må endres til naturreservat med en reell beskyttelse mot ødeleggelser. Er dette urimelige ønsker etter at naturen har blitt ofret i den grad at det knapt er noe igjen i forhold til det som fantes en gang?

Tellinger i Trøndelag viser at vårtrekket av rødstilk og gluttsnipe våren 2020 hovedsaklig gikk i mai, med en tydelig topp i siste halvdel av mai for rødstilk, se tabell 1. For rødstilk kan man si at de første trekkerne ankom rundt midten av

Tabell 1 *Lokaliteter med observasjoner av minst 50 eller flere rødstilk samme dag våren 2020. Understreking er egne observasjoner. Alle andre er hentet fra artsobservasjoner. NR = naturreservat og FFO = fuglefredningsområde.*

Lokaliteter	Observasjoner - antall individer (dato)
Gjølmesfjæra, Orkland	81 (10.5), 91 (20.5)
Buvika, Skaun	93 (12.5), 70 (13.5), 50 (16.5), 192 (23.5)
Gaulosen, Melhus/Trondheim (NR)	51 (10.5), 240 (12.5), 200 (13.5), 157 (21.5), 160 (23.5)
Leangenbukta, Trondheim	57 (23.5)
Halsøen-Gråelva, Stjørdal	220 (10.5), 220 (10.5), 286 (22.5), 474 (22.5), 298 (23.5)
Vinge-Velvang, Stjørdal (FFO)	135 (18.5), 56 (21.5), 110 (22.5), 138 (23.5)
Storleiret, Frosta	50 (20.5)
Falstadbukta, Levanger (FFO)	106 (12.5), 105 (28.5), 120 (25.5)
Fiborg/Hotterelva, Skogn	148 (10.5), 188 (18.5), 138 (21.5), 179 (28.5)
Eidsbotn, Levanger (FFO)	66 (21.5)
Rinnleiret-Ørin, Verdal (NR)	81 (8.5), 209 (28.5)
Frøsetvågen, Steinkjer	60 (28.5)
Lundleiret, Steinkjer (FFO)	200 (18.5), 54 (22.5)
Vellamelen, Steinkjer (FFO)	69 (25.5)
Innlandslokaliteter	
Sakrisvollen, Røros	75 (26.5)
Aursund, utløp Røros	56 (20.5)

april, blant annet med enkeltindivider fra ca 7. april og 12 ind registrert på Fitjan, Ørland 12. april. Dertil kan det legges til at april og første del av mai hadde preg av svært kaldt vær i Trøndelag og Nord-Norge med mange dager rundt null grader, mens helt sørlige deler av landet opplevde en solrik periode. Gluttsnipas vårtrekk er noe tidligere og toppet våren 2020 i første halvdel av mai. Der de første fuglene som ankom Trøndelag ble registrert fra 19. april. Kanskje den litt tidligere toppen for gluttsnipe skyldes at den raskere kan spre seg inn i lavereliggende skogsmyrer og andre lavereliggende våtmarker, ettersom disse tidligere

Tabell 2 *Lokaliteter med observasjoner av minst 10 eller flere gluttsniper samme dag våren 2020. Understreking er egne observasjoner. Alle andre er hentet fra artsobservasjoner. NR = naturreservat og FFO = fuglefredningsområde.*

Lokaliteter	Observasjoner - antall individer (dato)
Gjølmesfjæra, Orkland	18 (11.5), 11 (12.5), 20 (13.5), 11 (18.5)
Gaulosen, Melhus/Trondheim (NR)	17 (2.5), 19 (3.5), 12 (4.5), 16 (5.5), 14 (6.5), 53 (8.5), 50 (10.5), 25 (11.5), 23 (12.5), 29 (12.5), 30 (13-14.5), 29 (15.5), 17 (16.5), 16 (17.5), 20 (18.5), 12 (20.5)
Halsøen-Gråelva, Stjørdal	18 (9.5), 30 (10.5), 10 (22.5)
Lecadammen, Stjørdal	15 (15.5), 12 (17.5)
Vinge-Velvang, Stjørdal (FFO)	23 (3.5), 11 (5.5), 42 (9.5), 41 (18.5)
Hjellbotn, Verran, Steinkjer	13 (12.5), 12 (16.5)
Falstadbukta, Levanger (FFO)	13 (8.5), 29 (10.5), 41 (12.5), 22 (13.5)
Fiborg/Hotterelva, Skogn	22 (9.5), 32 (10.5), 30 (11.5), 12 (13.5), 16 (14.5), 10 (16.5), 10 (21.5)
Eidsbotn, Levanger (FFO)	14 (9.5), 22 (10.5), 18 (12.5), 30 (14.5), 53 (18.5), 40 (19.5), 10 (22.5), 34 (14.5), 18 (21.5)
Rinnleiret-Ørin, Verdal (NR)	15 (6.5), 10 (7.5), 34 (8.5), 32 (9.5), 72 (10.5), 58 (11.5), 72 (12.5), 82 (13.5), 30 (17.5), 30 (19.5), 10 (21.5), 15 (25.5), 29 (29.5)
Hoøyvågen, Steinkjer	20 (9.5)
Lundleiret, Steinkjer (FFO)	75 (14.5)
Vellamelen, Steinkjer (FFO)	21 (11.5), 12 (12.5)
Innlandslokaliteter	
Mebygda, Lierne	13 (3.5)
Setervika, Lierne	10 (16.5)
Nea, Flora, Selbu	11 (9.5)
Tømrastranda, Garbergosen, Flønesdelta, Fitjan, Selbu	10-12 (9.5)
Flønesbukta, Selbu	14 (2.5)
Garbergosen, Selbu	12 (13.5), 25 (16.5)
Grønbergdammen, Meråker	10 (22.5)
Vintervollen, Røros	20 (21.5)
Leksdalsvatn, Verdal (FFO)	15 (20.5)
Rindal	11 (9.5)
Havsjøen, Røros	11 (16.5), 25 (19.5)
Elvaosen, Steinkjer	15 (11.5)
Øvresbukta, Levanger	10 (2.5)

blir mer bar for snø enn de høyereliggende og større våtmarkene som rødstilken foretrekker. Det ble da også gjort mange observasjoner i indre deler av fylket i samme periode som trekket kulminerte i fjordområdene, se tabell 2. Med andre ord venter rødstilken lenge i fjordområdene før den sprer seg inn på hekkeområdene.

Det er interessant å merke seg at det er i de mer beskyttete fjordlokalitetene at de høyeste antallene blir registrert. Det skyldes at fuglene er på vei til fjellområdene og at fjordlokalitetene ligger nærmest i forhold til kystlokaliteter. Det er da interessant å merke seg at det foreligger få ansamlinger i lokaliteter langs ytterkysten, slik som på Ørlandet (Harald Dahlby pers. medd.). Observatører i felten kan også lett registrere at fuglene oppsøker mudderrike områder og i svært liten grad tørre grussletter slik som verneområdene ytterst på Gaulosen eller Alnesfjæra.

Konklusjon

Bevaring av alle områder som tilbyr mudderrike forhold er essensielt for å kunne tilby vadefugler næring og hvileplasser. Trøndelag og Norge har ikke flere slike fjæreområder å miste, alle må tas vare på. Dessverre er fortsatt mange områder utsatt for utfylling av for eksempel åkerstein, slik fylling i våtmarker må forbys og gjøres straffbart. NOFs lister over uvernete viktige fugleområder (Important Bird Areas) må også vernes umiddelbart. Ivaretakelse av våtmarker og viktige arealer for trua arter må videre skje på en helt annen måte enn hva tilfellet er i dag.

For fuglekikkere og fuglevernforeningen er det behov for at disse bidrar med informasjon om status for arealene, overvåkingssystem og ikke minst at fugleforeningen iverksetter egen plan for restaurering av tapt våtmark i Norge. Den norske stat trenger fuglevernforeningen som initiativtaker og veiviser i en tid da landet er pålagt av FN å bevare og restaurere mye natur.

Få naturtyper i verden enn mudderfjærer kan oppvise maken til produksjon av virvelløse dyr. Kartlegging viser at det kan være flere millioner individer per kvadratmeter. Slike områder er derfor spesielt attraktive næringssøkområder for trekkfugler. Bildet viser det fuglerike området Fiborgtangen/Hotterelva i Levanger kommune, som på tross av både nasjonale og internasjonale protester er i ferd med å bli ødelagt av utfylling. Forekomsten av salturt på sensommeren er for øvrig ofte typisk for slike mudderområder. Foto: Øystein R. Størkersen.

Blinkskudd

Gjøkunge *Cuculus canorus* mates av heipiplerke *Anthus pratensis*
Foto: Terje O. Nordvik

Dverglo
Charadrius dubius
Foto: Jon Helle

Storfugl (røy)
Tetrao urogallus
Foto: Oddvar Moa

Lunde
Fratercula arctica
Foto: Kjartan Kjøsnes

Småspoven og fiskemåken prøver å jake vekk tranene for å berge eggene, men tranene finner til slutt eggene likevel. Foto: Lars Kristian Helle.

Traner forsyner seg grovt fra naboene

Lars Kristian Helle

På tur til Glåmos den 05.06.20 stoppet jeg bilen ved en stor myr (Molinga) og ble oppmerksom på to sinte småspover. Det var ikke meg de var sinte på, men to traner som spankulerte midt i reviret deres. Mens den ene tranen gikk bort til sitt eget reir, hvor den ble møtte av en illsint fiskemåke, og la seg til å ruge, fortsatte den andre å lete etter reiret til småspovene. Begge småspovene var sinte og angrep tranen. Til ingen nytte. Tranen fant redet med egg og fortærte innholdet. Hele seansen ble betraktet og fotografert fra bilen.

Reiret til tranen lå lett synlig fra veien, omtrent midt mellom fiskemåkeredet og småspoveredet. Om fiskemåkene ble neste offer, vet jeg ikke. Og hva småspovene gjorde etterpå, vet jeg heller ikke. Men å være hekkefugl, frosk eller annet på en tranemyr, er en usikker tilværelse.

Emil Krokan

– leder av NOF avd. Trøndelag

Emil er 28 år gammel og bor i Trondheim. For tiden skriver han masteroppgave innen naturgeografi ved NTNU, som i utgangspunktet skulle vært levert i mai (utsatt pga. corona). For at vi skal bli litt bedre kjent med vår nye leder har vi huket tak i Emil mellom fugletakseringer i Åmotsdalen og fugletakseringer i Finnmark.

Emil Krokan. Foto: Harald Dahlby.

1. Hvor gammel var du da du fattet interesse for å se på fugl og hva var det som inspirerte deg til å starte med dette?

– Det er min far som skal ha æren for at jeg er velsignet med en slik flott hobby. Som aktiv naturfotograf og friluftsmenneske tok han meg tidlig med ut på tur i skog og mark. Det som virkelig spisset interessen for fugler er nok lappugla som i 1997 dukket opp i Tillermarka, som er «et lite steinkast» unna huset vårt. Den gang var jeg 5 år gammel. Deretter dukket det opp en topplerke ved City Syd det påfølgende året. Slike sjeldne observasjoner i nærmiljøet satte nok spor i en liten gutt.

2. Hvordan praktiserer du fugleinteressen din?

– Det varierer litt i henhold til hvordan timeplanen ser ut. I hele min fartstid har det alltid vært en målsetning å se nye arter i Trøndelag og i Trondheim kommune. Jeg har periodevis vært en ivrig fotograf også, selv om det har vært litt avtagende de senere årene. Nå under den pågående pandemien har det vært mye fritid, slik at det i perioder har blitt daglige turer ned til Gaulosen for å observere de store utskiftningene av fugler på trekk.

3. Hvor er dine favorittlokaliteter?

– Det er mange lokaliteter jeg liker å ferdes i. Det som stikker seg mest frem er Sula utenfor Frøya, som jeg i selskap med mange andre har besøkt hver høst siden 2003. Nå i de siste årene har det også blitt en fast tur i mai. Ellers er det verdt å nevne Røros rundt pinsetider, om snøen fortsatt holder stand myldrer det av rastende fjellfugler langs vegen. I en mer lokal setting står Tillermarka og Gaulosen høyt i kurs.

4. Hva er favorittfuglen din og hvorfor?

– I hele min barndom var det isfugl som var den ubestridte eneren, uten at jeg helt erindrer hvorfor. Antar det var de fine fargene og den glinsende fjærdrakten. Nå i dag heller jeg mer mot de store uglene våre (lappugle, snøugle og hubro).

5. Det å se på fugler er en hobby som kan utøves av folk i alle aldre. Hva er det som gjør at du synes det er så spennende?

– Fordi jeg føler at alt kan skje! Hva sjeldenheter angår er det den uforutsigbarheten som er så spennende.

Lappugle, en av favorittfuglene til Emil. Foto: Kjartan Kjøsnes.

Man går rundt med en følelse av at alt kan skje hvor og når som helst, som kan støttes opp med mange spektakulære observasjoner gjennom tidene. I fjor høst ringmerket vi en taigafluesnapper på Sula, som var det første (og hittil eneste) registrerte funnet av arten i Norge.

6. Hva er din største enkeltopplevelse med fugl?

– Det må være det første møte med en blåstjert på Sula i 2010. Det var en slik kollektiv glede blant de som var til stede, og er noe som jeg aldri kommer til å glemme.

7. De fleste som har fugler som hobby har noen arter de har et særlig ønske om å få se. Dersom du skulle komme med tre arter på en slik ønskeliste, hvordan ser den ut?

– Listen over arter jeg har lyst til å se er uendelig, men de som utpeker seg mest er; tårnugle, rødtoppfuglekonge og asurmeis.

8. Hva er etter din mening NOF sine viktigste oppgaver?

– Å være skytsengel for våre fjærkledde venner som opplever at sine livsnødvendige leveområder stadig trues av ødeleggelse, samt å drive aktiv kunnskapsformidling for å øke bevisstheten rundt verdien av biologisk mangfold.

9. Har du andre hobbyer og i så fall hvilke?

– Smitteeffekten har vært stor fra andre fuglekikkere som har hatt dagsommerfugler som en bi-hobby, slik at jeg nå har fulgt i deres fotspor. Samtidig har «nattsommerfuglene» også vekket en nysgjerrighet i meg. Det er viktig å få tatt bilder av observerte arter og på den måte sikre dokumentasjon. Avliving og private samlinger hører ikke hjemme noe sted! Foruten naturinteresser, så slår også hjertet for fotballen.

Intervju av Rolf Terje Kroglund
17. juni 2020

Kommentaren

Rikere fugleliv?

Øystein R. Størkersen

Vinteren 2019/2020 vil for min del huskes som en mild vinter med mange overvintrende trekkfugler. På en ti kilometer sykkeltur kunne jeg i januar registrere hele 8 gjerdesmetter og 6 rødstruper, noe jeg tar som et tegn på at vintrene nå er blitt kortere og mildere. På foringsplasser rundt om er jeg sikker på at både rødstrupe, svarttrost, bjørkefink og for eksempel bokfink ikke har vært noe uvanlig syn denne vinteren. Vanligvis er det få å se av disse vinterstid hos oss. Denne vinteren var også velsignet med mengder av grønnsisik og gråsisik, som følge av godt frøår på blant annet bjørk. Enorme mengder med sidensvans og en god del konglebit var det også, det som følge av uvanlig mye rognebær og andre fristelser som epler i våre hager. Jeg synes det er svært hyggelig å treffe på disse fuglene, men økende antall slike arter som overvintrer er også et tegn på at naturen er i endring. Isolert sett kan man juble over rikere forekomster av vinterfugler, slik som er mer vanlig i land sør for Kattegat. Dessverre finnes det en nedside og jeg er redd for at nedsiden er såpass alvorlig at det langt overgår de eventuelle fordeler vi mener at klimaskiftet innebærer. En dissonans i forholdet mellom tilgang på næring for sultne fugleunger og den faktiske hekketiden påvirker allerede sterkt norske fuglebestander. Larvetoppen er et begrep som blant annet kjøttmeis og svarthvitfluesnapper har tilpasset sin hekkesyklus mot. Når det blir forskyvninger med stadig tidligere vår, så gir det dårlig næring til ungene og fallende bestander. Allerede ser vi også at antallet meiser i norske hager er på vikende front. Det skal nevnes at for trekkende arter så er det enda flere utfordringer som står i kø langs trekkrutene, slik som forørkning, flom, storm, ulovlig og ikke-bærekraftig jakt, ødeleggelser av de siste våtmarker (vi har allerede ødelagt 75% av verdens kystnære våtmarker), hogst i urørte skoger, mer oppdyrking for soya og oljepalme, og sikkert enda mange flere negative

Økende antall slike arter som overvintrer er også et tegn på at naturen er i endring

En del gjerdesmetter trekker til vest-/sørvest-Europa, mens flere overvintrer. Er gjerdesmetten en av artene som kan komme til å endre forekomst i Norge som følge av endret klima? Foto: Kjartan Kjøsnes.

Visste du at NOF tilbyr avtalegiro?

Vi anbefaler alle medlemmer å benytte seg av avtalegiro for å betale medlemskontingenten til NOF. Det er både enkelt og miljøvennlig, og så unngår man irriterende purringer. Let opp «Norsk Ornitologisk Forening» i din nettbank, og inngå en avtale om avtalegiro med oss. Hvis du inngår en slik avtale vil denne tas i bruk ved fakturering av neste års medlemskontingent.

påvirkninger på klodens økosystemer. Ifølge norsk næringsliv så er ikke dette noe problem, fordi det er slik vi alltid har oppført oss. Dessuten fremholdes det av både næringsliv, kommuner og privatpersoner at dette må naturen tåle, med argumentet at det som oftest er «bare mindre arealer» som ødelegges. Med ønske om å bevare klodens livsgrunnlag for både mennesker og dyr, så er det nå et legitimt spørsmål å stille: når har vi forsynt oss nok? Når alt er tapt? Eller: Hvor lite natur kan vi ha igjen og samtidig tro at artene bevares? Folkens, dessverre er vi nå passert denne terskelen. Artsmangfoldet skrumper inn ved at artene trues i enormt omfang, der det er fastslått at vel 1 million arter anses nå å gå tapt innen få tiår. Vårt lands alminnelige arter trues også og blir gradvis oppført på rødlista.

Vi skal ikke glemme at den industrielle revolusjon fra 1800-tallet har bragt mye godt med seg for menneskeheten. Energibehovet har vi dekt med bruk av fossile kilder som olje, gass og kull. Det har fungert bra i mange år. Det er like interessant å merke seg at temperaturene på jorda har steget i samme takt som konsentrasjonen av menneskeskapte klimagasser i atmosfæren, ja det er en 100% overlapp i utviklingen. Allerede på 1880-tallet fant forskere ut at klimagassen CO_2 var god til å holde på varme, og i dag kan vi analysere klimagasser i atmosfæren og si noe om deres opprinnelse. Konklusjonen er at nesten alt i atmosfæren stammer fra menneskeskapt forbrenning av fossil energi og utslipp av klimagasser som følge av forørkning, skogbranner, skogsbilveier, landbruk etc. Trenger vi mer kunnskap om sammenhengen mellom økningen av klimagasser og de pågående klimaendringer og katastrofer som følge av dette?

FNs generalforsamling i New York har skjønt dette og de publiserer regelmessig anbefalinger med en uvanlig lesning for biologer og andre som har interesse i klodens og våre barns fremtid. FNs hovedforsamling er nemlig krystallklar på at det må skje drastisk omlegging av den måten vi ser på naturen og dens ressurser, hvordan klodens ressurser fordeles, videre at nå er det ødelagt nok natur og at resten må bevares. Ikke nok med det, FN har erklært 2021-2030 som FNs tiår for naturrestaurering. Erkjennelsen av behovet for naturrestaurering er en logisk konsekvens av at vi mennesker har ødelagt så alt for mye, men likevel øker tempoet i naturødeleggelsene. Det haster med andre ord med kraftfulle tiltak, og hvis ikke nå – når da? Norge har som de fleste rike land i verden ikke endret oppførsel i større grad. Teknologien skal berge oss, og selvsagt gjennom å ødelegge enda mer natur. Stikk i strid med både FNs formaninger, og råd fra fagmiljøer. Det ser med andre ord ut som om det er viktigere for nasjoner og regjeringer å fortsette som før, enn å ta inn over seg den alvorlige situasjonen verden står overfor i dag. Tap av natur og arter er trolig noe folk flest ikke ville anse som viktig nok til endret oppførsel, men koblet sammen med mange andre effekter som følge av klimaendringene, så burde alarmklokkene kime. Klimaendringer har svært mange uheldige sider, slik som økende tap av arter fordi de ikke kan tilpasse seg sterk økning i temperaturer, slik som mer flom og storm, stigning i havtemperaturer som forskyver forekomstene av artene i havet, avsmelting av isbreer og polis har uante konsekvenser for havnivåstigning og for eksempel kunstig vanning av landbruksarealer, for å nevne bare noen få. Utfordringene tegner med andre ord til å bli gigantiske, med folkeforflytninger og matvarekriser i kjølvannet. Mener vi i Norge at fortsatt oljeindustri, vindturbiner, gruveforurensning av norske fjorder, nedbygging av naturen med hytter og skogsbilveier er riktig medisin? Mener vi at dette er så viktige arbeidsplasser at det alene er godt nok argument til å la være å endre på noe? Med andre ord er det viktigere med «business as usual» holdning? Vi er i dag alle medskyldige i å gjøre kloden til et dårligere sted, men vi kan alle også bidra til å stanse ødeleggelsene og kanskje reversere utviklingen. Myndighetene har også et ansvar for å ta grep, i stedet for å overlate dette til næringslivet alene. Politiske kjepphester og tåkelegging er heller ikke veien å gå, til det er miljøutfordringene for åpenbare og alvorlige.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

NOF er en frivillig naturvern-organisasjon med hovedvekt på fugler og fuglevern. Foreningen har fylkesavdelinger i alle fylker og rundt 50 lokallag. NOF fungerer som et bindeledd mellom fugleinteresserte i hele landet og gjør et omfattende arbeid med natur- og fuglevern.

Sekretariatet
Sekretariatet sørger for den daglige driften av foreningen fra hovedkontoret i Trondheim.

Kontakt
Sandgata 30 B
7012 Trondheim
nof@birdlife.no
Nettside: birdlife.no
Facebook: fb.com/fuglevern

Internasjonalt samarbeid
NOF er partner av BirdLife International; en paraplyorganisasjon for verdens fuglevernorganisasjoner.

NOF avdeling Trøndelag
NOF avdeling Trøndelag har ni lokallag og ble stiftet våren 1958. I 1976 ble NOF avd. Nord-Trøndelag og NOF avd. Sør-Trøndelag delt i egne fylkesavdelinger. Fylkesavdelingene drev side om side NOFs arbeid i Trøndelag fram til de ble slått sammen høsten 2018.

Styret
Emil Krokan | Leder
Håkon Lasse Leira | Nestleder
Bjørn-Steinar Tanem | Kasserer
Roger Johnsen | Sekretær
Anne-Lise Fagerheim | Styremedlem
Reidar Hindrum | Styremedlem
Anne Karin Haugen Johnsen | Styremedlem
Fredrik Schevig | Varamedlem

Naturvernkontakt
Reidar Hindrum

Medlemskontakt
Anne Karin Haugen Johnsen

Kontakt
Postboks 139
7401 Trondheim
trondelag@birdlife.no
Nettside: birdlife.no/trondelag
Facebook: fb.com/nof.trondelag

Lokallag

NOF Fosen lokallag
Leder: Odd Rygh
oddrygh@online.no
Tlf: 959 10 087

NOF Hemne lokallag
Leder: Knut Totland
knut@hemne.as
Tlf: 944 70 485

NOF Hitra-Frøya lokallag
Leder: Karl Thorvaldsen
karl.thorvaldsen@stfk.no
Tlf: 948 67 665

NOF Innherred lokallag
Leder: Arnstein Indahl
ain@nofnt.no
Tlf: 958 08 287

NOF Namdal lokallag
Leder: Håvard Johnsen
havard.johnsen@gmail.com
Tlf: 906 40 512

NOF Orkla lokallag
Leder: Magnar Klingan
mag-klin@online.no
Tlf: 996 34 724

NOF Røros lokallag
Leder: Martin Røsand
mrosand@roros.net
Tlf: 958 31 422

NOF Stjørdal lokallag
Leder: Per Inge Værnesbranden
naturobservatoren@gmail.com
Tlf: 456 19 219

NOF Trondheim lokallag
Leder: Andreas Winnem
andreas.winnem@gmail.com
Tlf: 970 42 313

LRSK Trøndelag
Den lokale rapport- og sjeldenhets-komité for fugl (LRSK) Trøndelag samler, kvalitetssikrer og publiserer fugleobservasjoner fra Trøndelag. LRSK Trøndelag består av sekretær og fem vurderingsmedlemmer.
Sekretær:
Andreas Winnem
(andreas.winnem@gmail.com)
Vurderingsmedlemmer:
Magne Myklebust
Øyvind Aas
Tore Reinsborg
Rolf Terje Kroglund
Trond Sørhuus

Medlemsskap

Som medlem i NOF støtter du vårt arbeid for natur og fugleliv og inviteres med på en rekke aktiviteter i ditt nærområde.

Seniormedlemskap koster fra kr. 180. Juniorer (under 18) betaler halv pris. I tillegg tilbys lokale tillegg med fylkesvise tidsskrifter. Dersom en i familien er seniormedlem kan de øvrige være familiemedlemmer for kun 120 kr.

Kontingentsatser

Grunnkontingent	180 kr
*Vår fuglefauna	270 kr
*Fuglevennen	100 kr
*Fugleåret	180 kr
*Lokalt tillegg	150 kr

* = *frie tilvalg*

Går du med planer om et bidrag til Trøndersk Natur?

Tekst og bilder sendes redaksjonen i digital form via post eller e-post.

trondersk.natur@gmail.com
eller
Trøndersk Natur c\o NOF avd. Trøndelag
Postboks 139
7401 Trondheim

Returadresse:
Trøndersk Natur
c\o NOF avd. Trøndelag
Postboks 139
7401 Trondheim

*Myrsnipe (*Calidris alpina*) på Øysand i Gaulosen, Melhus. Gaulosen har store mudderområder som trekker til seg store mengder vadefugl, gjess og ender gjennom året. Foto: Arnt Stavne.*

NORSK ORNITOLOGISK FORENING

VIL DU BLI MEDLEM?

Meld deg inn på birdlife.no